

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

LIV. ÉVFOLYAM
8. SZÁM

BUDAPEST, 1941.
AUGUSZTUS

A líceumi történelemtanítás és a gyakorlatiasság kérdése.

A líceumi történelmi tanítás célját, a követendő nevelői és módszeres eljárást megszabja az új iskolatípus Tanterve és Utasítása. Mi, magyar-történelem tanárok, mint a nemzeti tárgyak pedagógusai, meleg érdeklődéssel figyeltük az új színezetet és célkitűzést. A történelem tanításának céljai közül a Tanterv tömören egybefoglalja a nemzeti tudatosság kifejlődésének tényezőit, a nemzet életét, helyzetét meghatározó körülményekben való tájékozódást, hogy a tanuló történelmi alapon értse meg saját korát, s a rá is váró nemzeti munka értékes részese legyen. Majd határozottan rámutat, hogy „a líceumban, amelynek növendékei a gyakorlati foglalkozásokban szélednek el, különös jelentőségű, hogy a történelemtanításnak ez legyen az eredménye”.¹ Tehát „a történelem tanításának ismeretgyarapító és jellemfejlesztő rendeltetése egybefonódik”,² s ez a nemzeti alkotó munkára való ránevelés rejti magában az élettel való kapcsolatot.

Tudomány és élet, műveltség és gyakorlatiasság, mult és jelen, a soha vissza nem térő történet és a röpke pillanatokból szövődő ma, hogyan függenek össze egymással? Mit mond erről a történetfilozófia, az évszázados szállóigében jelentkező tanulságot igazolják-e a történettudósok és bölcselők s milyen gyakorlati lépésekre ösztönzik a mai történelemtanárt?

Vizsgáljuk tehát *1. hogyan gondolkoztak a történelmi eseményekről a multban?* Csodálatos összefüggése a két szellemi tudománynak. Klio először a regösök dalaiban és elbeszéléseiben dicsőítette a hősöket. Talán az ösztönös néplélek sejtette meg bennük a jelenre nézve tanulságot a történelmi értékmérőt. A középkori barát ellenben, az életből kiindulva, krónikájában igazolja saját keresztény világfelfogását. A reformáció és a katolikus visszahatás kora pedig már a tömegeket átható eszmék védelmére állítja be. A 17—18. sz. történészei, a tudományelmélet alapján állva, szigorúan a tények megállapítására törekedtek. A forradalmi új társadalomélet újból kapcsolatot keresett, eszméink igazolását vetítette

¹ Tanterv és Utasítások 152. l.

² U. o. 151. l.

a multba, míg *Hegel* arra az álláspontra helyezkedett, hogy „minden korszak értékes, mindegyik ad valamit a következő korszaknak és így egy állandó és láncolatossá váló haladás erőteljesítőjévé lesz”.³ Ezt a fejlődésfogalmat természettudományi módszerrel *Comte* alkalmazta a pozitívizmusban. A romantikusok, a „nemzetgyéniség” szellemét keresve, ismét az eszmefejlődés útjára léptek, míg a 19. sz. liberális álhazafisága a hírlapírás és a politikai szónoklat jelzavaiban merült ki. Mégis a 19. sz. a történelem százada, a saeculum historiae!

A történetíró az idealisztikus és realiztikus irány felfogását tisztázta az igazság fényénél. Az elbeszélő, oknyomozó és a régebben genetikusnak, ma szintetikusnak nevezett történelmi módszer segítségével kimutatta, hogy mivel a tudomány haladásával a történeti érdeklődés köre kibővült, „szellemet és anyagot, kulturálist és gazdaságát, politikait és társadalmat összefog és egységbe, szintézisbe olvaszt”.⁴ Megnyilvánul e törekvésben a történeti élet sokoldalú, szemléletes bemutatása, amely a való élethez hasonlítva, a multba való beleélést, az események és jelenségek megértését és átérzését megkönnyíti.

*Dilthey*nek ez a felfogása igazolja, hogy a történelem szellemi valóságstudomány, módszere tehát nem alapulhat természettudományos kutatáson. Győzelemre vitte vele a szellemi jelenségek uralmát, s az idealista történetiszemléletet.

A mi célunk ennek a történeti szellemnek tudatosítása a tanuló felfogásában, mert a mult ismerete nélkül a jelenben se tájékozódhat. A jelen élet történeti helyzetének felismerése pedig *Kornis* prezentizmus elve szerint azt követeli, hogy erőit a jelenből való kibontakozásra fordítsa. A kérdésre pedig, hogy a jelen feladatainak megoldása céljából miféle történeti tényekre van szükségünk, arra a jelen és mult összehasonlításában rejlő értékmelet felel. *Epiktetos* szerint nem a tények, hanem a tények felfogása mozgatja az embereket. Láttuk, hogy ez az értékmérő mennyire színezte az egyes korok történeti felfogását. Ezért látja *Ranke* is a történet lényegét általában a vallásérkölc, a filozófia és a nemzeti eszme küzdelmében. Tartalmilag tehát a mi történelemtanításunk célkitűzése is a legnemesebb eszmék felé való törekvéssel lendül a jövő felé. De nem tekinti az emberi élet végső céljának csupán az igazság, jóság és szépség eszményeinek megvalósítását és rendszerét a kultúrában, hanem vallásos világnézettel mindezt az Isten szolgálatába is állítja. (Ebben rejlik a vallásos műveltség gyakorlatiassága.)

De „hogyan valamely cselekvés erkölcsileg jó-e vagy rossz, valamely alkotás esztétikailag szép-e vagy rútt, ezt csak értéktudatom ismeri fel. Pusztán a tényekből sohasem vonhatók el értékek, ezeket mindig magunk visszük bele a tények megítélésébe.”⁵ Ez az

³ Hóman: *A magyar történetírás új útjai* 13. l.

⁴ U. o. 43. l.

⁵ Kornis: *Történeletfilozófia* 158. l.

értékfelismerés pedig az érzelemben gyökerezik. (Innen érthető a különböző világnézettípusok örök küzdelme, mert gyökerük ugyanis akár tudatosan, akár nem, valamilyen fajta értékfelfogás, amely okoskodással át nem hidalható.) „Mivel az emberiség értékelő állásfoglalása a vallásban, irodalomban, művészetben, jogban, erkölcsben s ezek történetében megy végbe, ezért van az emberré nevelésben a történeti-irodalmi tanulmányoknak elsősége, pótolhatatlan nevelőértéke a külső természet tényeire vonatkozó ismeretek felett.”⁶ Ezért mondja az Utasítás, hogy a történelem tanítása „ismeretgyűjtő és jellemfejlesztő” s a gyakorlatiasság elve általában a módszerben és a nevelés szellemében rejlik. Tehát a megvilágítandó tárgy, a történelem tanítása és a gyakorlatiasság kérdése egyben oktató és nevelő eljárásra mutat. Tanítás helyett inkább történeti nevelés, az érzület, azaz az emberi jellem történeti motívumainak feltárása a cél. A címben rejlő ellentét mégis csak látszólagos, mert az újkori pedagógiai liberalizmus jogán a mai iskolában nem a tantárgy, hanem a gyermek áll tanításunk középpontjában s minden tárgy jelentőségét lélekformáló erejétől kapja.

A történelmi tanulmány érezteti meg önkénytelenül és legeleveníebben az emberrel, hogy ő is az emberi közösség, a nagy történeti összefüggés egyik tagja. A történelmi értékelés egyik főszempontja a fejlődésben való részesség, azaz a kifejtett munka nagysága és jelentősége. Így válik a történelmi oktatás a mai kor munkaeszmenyével összhangzóvá; így szerveződik át az oktatás cselekvésre nevelővé, a múlt, a jövő tudatos alkotójává. „A lefolyt történeti életben való elmélyülés lesz tehát az az őforrás, amelyből a jelent, a való életet átalakító, tehát gyakorlati jellegű értékek fakadnak. Ilyen módon lesz a történelem az élet mestere.”⁷

Ranke szerint minden kor értéke nem azon alapszik, ami belőle származik, hanem saját magában. De egyben a későbbi korokra való hatása az utóbbinak az előbbiből húzott hasznát vizsgálja. *Herbart* megállapítása is gyakorlati irányú: „A történelem voltaképp nevelő tárgy, jellemképző tárgy, mert lerakja a történelmi értékelés, az egyéni jellem, az érzület alapjait.”

(Érdekes, hogy a mi első nemzetnevelőink hadvezérek, írók és költők voltak. A nemzeti önismeretre való nevelés *Zrínyi* és *Rákóczi* tollából való. *Virág* a Duna visszafelé sodró habjaira bízta szemrehányó intéseit, *Berzsenyi* égi mennyköveket szór, *Kölcsey* más népek könnyein át látja meg a nemzeti hibáiban pusztuló ország sírját. *Széchényi* tervszerűen elindul a nagy magyar parlagon, hogy a nemzeti erények magvait elvesse. *Vörösmarty* költészetének ünnepélyes orgonabugása zsongja felénk a dicső múlt üzenetét s az eljövendő jobb kor megsejtésével halkul el a lantja. Jósolatát *Petőfi*, *Arany* költészete visszhangozta. Csodálatos egysége a magyar szellem történelmi-irodalmi kiadásának a véráztatta földön

⁶ U. o. 217. l.

⁷ Kornis id. műve 216. l.

karddal, a nyelv bűvös zenéjével a jobb jövőért. Találóan írta *Brisits*: „A magyar irodalom nálunk olyan mint a föld: szépség, de egyben kenyér is. A történeti elemek mélyebben vannak benne kifejlödve, mint az esztétikaiak.”)

Hajnal szellemes mondása is talál: „A történelem gyakorlat az élet megértésére. A jelen élet pedig adja a tapasztalatot a történelem helyes megértéséhez. *Fináczy* felfogása is igazolja, hogy nem a teljes, kimerítő történelmi rendszernek a tudása, hanem inkább a történelmi értékeknek a meggyökereztetése a feladat. Amint a nemzeti tárgyak: magyar és történelem általában az emberismeret és élet-tapasztalat forrása, tehát nem tárgyi érdeklődést keres elsősorban, hanem az érzületvilág megindítását, hogy szabad önelhatározással és személyes áldozattal csináljon történelmet.”

Szekfü a nagy nemzetnevelő szemével látja, hogy „először jellemünk alakította a történelmet, azután a történelem alakította jellemünket. Olyan kornak előkészítésén kell fáradoznunk, amelyben ismét erős és fennkölt szellemű magyar jellemek formálják a történelmet.”

Az elhangzottak után azt gondolhatná valaki: ezek a megállapítások általában alkalmazhatók a gimnázium nevelő-oktató jellegű új tanítási rendszerére is. Éppen az utolsó is szócskán van a hangsúly, igen, nagy általánosságban a nemzetnevelői cél magába olvasztja, de az út odáig mégis párhuzamosan halad, a részletes Utasítás mindnyájunk által jólismert óhaja szerint: „Gyakorlati a nevelés, ha minden, amiről szó van, arról győzi meg a tanulót, hogy tanulása az élettel szoros kapcsolatban van, ha a nevelésben az értelem-, akarat- és érzelemfejlesztő mozzanatok után, esetleg ezeknek egyidejűleg, a tanuló megkapja a hozzákövetített új ismereteknek közvetlenül az élet szempontjából való értékelését.”

Eszmefuttatásom második részében tehát az *egyetemes történelem, majd a nemzeti mult tarka kaleidoszkopját forgatva mutatom be elgondolásom és tapasztalataim eredményeit*. Tudom, hogy a jó történelemtanár tudományosan készül az órájára, még ha egy-két évtized óta tanítja is, de a liceumban tanító nagyobb gonddal végzi a pedagógiai, módszertani részt, a leleményes átadás és az ú. n. gyakorlati vonatkozás határozott tervével készíti el vázlatát. Mint minden felnőtt ember és tanár életüteme: az adakozás, értékes lélektartalmának gyűjtött kincsei cselekvő erőkké lesznek, s az ifjúság életére is éreztetik hatásukat. Nevelő lelkületét tehát emelkedett felfogás, derült kedély, színes képzelet, megjelenítő erő és ügyes kifejezőképesség egészíti ki. Talán egy tárgy tanítására sincs a személyiségnek olyan közvetlen hatása, mint a mult élet-szerű átélésekor. Szinte állandó lélekjelenléttel használja a belső szemléltetés vázlatos eszközeit, hogy a kielégítő értelmi belátást az élettel való összehasonlítás sugalmazó indítása kövesse. Az irodalmi mű tolmácsa a költő, a tanár csak nyomon követi, a történelem pedig csak az ő lendületes teremtő erejére vár.

De hogyan leheljek életet az *ókori* államok sorsába? Merre

vezet hozzá a jelennel összekötő híd? Az egyiptomi hieroglifek pld. a mai ifjúságnak kevesebbet mondanak egy keresztrejtvénynél. Mutassuk be azonban nekik a képirásból fejlődő hangkép fokozatait! A pálmalevél tárgyi képét szemléltetjük a fönikiai, görög, etruszk és római alakján át, mint a mai abc első betűjének keletkezését. A csodálkozás hangulatán át megéreztetjük vele évezredek kulturális kapcsolatainak útját. Érdeklődéssel magyarázza el később a fönikiai mem = víz, samech = kigyó tárgyi képrajzból kifejlődött M és S betűk alakjait. Tutankamen sírjáról is beszámolnak az útleírás alapján, mindig éreztetve az örök emberi vonásokat, a kultúra értékét, az ember küzdelmét az elmúlás ellen. A Nílus és a Tisza alföldjének ellentétes hatásai érzetetik az ember uralmát a természetben. Megemlítem továbbá, hogy a vatikáni múzeumban egy női múmia mellett szépitőszereket láttam. Már most jelzem, figyeljék meg önmagukat az egyes korokban, a szépség ápolásán kívül miféle vonások tükröződnek majd az örök nő arcán.

A mult életfolyamatainak újraélésében a természettudományos munkaoktatás helyett a mi igazi szellemtörténeti módszerünk, az olvastatás segít lehetőleg egykorú vagy szépirodalmi művek alapján. A történeti forrásnak számító Odüsszeia bemutatja a görög társadalmi életet, VI. énekében látjuk a szorgoskodó Nausikát, szülei, fiverei alszanak még, de ő cselédeivel siet a tengerpartra mosni. A munkát játék követi, óvatos az idegen férfival szemben, de szíve csupa részvét. A növendékek nagy tetszéssel hallgatják 3000 éves őstüket s néhány nap múlva meglepő módon értékelnek az élet javára. „A történeti mult alapján, s nem az illetan szerint ezen-túl én is önérzetesebben viselkedem a fiúkkal szemben.” — „Fivérem harisnya stoppolásáért szombaton nem kérek 20 fillért, mert belátom, hogy a házias Nausika az örök női sorsot jelenti számomra.”

Az Ilias VI. éneke bájos családí jelenetet mutat be. Andromache áldozatos nő, nehéz órájában gyermeke boldogítja. Nem panaszkodhat a feleség, mert a hazának joga van a férfi karjához és életéhez. A tudomány görög műszavai beszélnek az emberi kultúra nagy találkozásáról, ahol évezredek hajlanak össze. (Ennek a megszerzésére a tanulás türelmes munkája szükséges és anyagi eszközök, amiért igen hálásaknak kell lenniök. A készség és tehetség felismerésének módzatait fűzöm hozzá.)

Mikor a gimnáziumban tanítottam, elméleti fejtegetésekkel világítottam meg a kalokagatía eszményét, elolvastuk Perikles gyászbeszédét, Sokrates fejtegetéseit az erényről és a boldogságról. A kereskedelmiben utaltam a gyarmatosítás, a lakóhely természeti adottságainak felhasználására, a szárazföldi és tengeri hatalom különbségére. A liceumban a görög nép nemzeti hibáiból okultunk, Demosthenes intő szózatát hallgattuk, Sokrates műve alapján, az érzékszervek célszerűségéből ismertettem a nyelvet. A természet fogósvény és az ajkak szárnyas ajtaja mögé rejtette! Vajjon miért? Derűltséggel levont érdekes tanulság, mert nem nevelői figyelmeztetés, hanem üzenet a multból.

A rómaiak történelmében a jog és a virtus küzdelme az alaphang, ebből fakad a tárgy megértetése, természetesen a tanítás lélektani eszközeivel. Állandóan örködve a növendék szellemi képességeinek fejlesztésén, miért harcol a földért, a tengerért, mire vezet a társadalmi kérdés megoldatlansága stb. Végző következtetés: a pártoskodás és a nemzeti erényekhez való hűtlenség romlásba vezet. *Shakespeare Coriolanus*, *Quo vadis* vagy *Fabiola* életképszerű művei alapján pontos régiségtani elemekkel elkészítjük a kor keresztmetszetét. A római ház családi körébe helyezzük Lukretiát és Corneliát, Liviát és Poppeát, hogy lássuk, mit jelent a józan természeti törvény alapján eszmékért élni s milyen lesújtó az emberi, a női méltóság megalázása még a pogány korban is. A női egyéniségek elemzésekor az Utasításra gondolok: „a leánytanulókban elsősorban a családi hivatás betöltéséhez szükséges tulajdonságokat kell kifejleszteni.”

Az ókor legfőbb művészeti emlékeit filmen és vetítéssel, a növendékek közreműködésével bemutatom, ők magyaráznak, megállapítva a szemlélet alapján a helybeli újklasszikus építészeti motívumokat. (A főszékesegyház bejárata, a kaszinó homlokzata, a barátok templomának oszlopai.)⁸ A nagyvonalú férfijellem hőseit is éppen úgy megfigyeljük, hogy vonásaikat a jövő élettársban felismerve, a nagybecsülés alapja lehessen. Erős szervezőképességük, acélos akaratauk, hatalmuk kiterjesztése a példa sugalló erejével hat a magyar ifjúra, aki a nemzet történetében a római szellem kisugárzását észlelheti. Hazánk a római uralom idején (Pannónia, Dácia) s az egeri múzeumban látható maradványok, emlékek hozzák teljes életközelségbe az ókori népek alapvető kultúráját.

Ahol történet van, ott időbeli változásról, fejlődésről beszélünk, azért szívesebben követem a korszakok szerint való bemutatását a fény-árnyék elmélettel megvilágított példákkal. A történelmi módszeres egységek típusai előttünk ismeretesek: vagy eseménysort beszélünk el ú. n. hosszmetsetben, vagy korképet adunk, eszméket, intézményeket ismertetünk keresztmetsetben.⁹ Sokszor inkább művelődéstörténettel foglalkozunk, színes mozaikdarabokból támasztjuk fel a multat, de sohase elszigetelten, hanem életszerűen, szintetikus egységben.

A középkor világnézeti hátteret kap, a keresztény szellem új világot épít az ókor romjain. Megmenti annak szellemi javait s felfrissítve hagyományozza az újkornak. Vallásos életének iránya nemcsak ima a gótikus dómok félhomályában, hanem munka is anyagi boldogulásáért. Ora et labora, mint minden emberi élet tartalma. Azonban érvényesülési vágy és az én harca a tekintéllyel, megnyitja a hatalomért vívott lankadatlan küzdelem sorát napjainkig. Szent Ágoston *De civitate dei*, Montalambert *Die Mönche des Abendlandes*, Chateaubriand *Genie du Christianisme* c. műveinek eszmemene-

⁸ Az értekezés írója Egerre gondol.

⁹ Dékány: *A történelmi kultúra útja* 86. l.

tét követve, rajzolom meg az egyes történeti mozzanatok alkotó erejét, célját és következményeit. A vallásos történeti felfogás mélységét és az erkölcsi eszmények töretlen szépségét akarom élményszerűen növendékem lelkében, hogy fogékony érzületének nemességével életfeladatait ilyen szellemben teljesíthesse. Mert az Ált. Utasítás szerint „a gyakorlati neveléssel és szoktatással elérhető erkölcsi, jellembeli jótulajdonságok, a nemzeti lelkületnek is legmegbízhatóbb alapjai.” Közoktatásügyünk, a vallás erkölcsi ágba oltotta nemzeti műveltségünk, intézeteink nevelési rendszere általában, de jellegénél fogva néhány, különösen is kidolgozott gyakorlati vonásokkal alakítja a leányokat, hogy hitük odaadása állandó élet-szolgálattá lendüljön.

A középkor jellegzetes intézményei egykori forrásművek (A jó és a rossz hűbérúr, Fulco lovag) tükrében vagy színes elbeszélés a német mondák alapján (Lohengrin, Parsifal) az emberi nagyság, a nyers erőn való győzelmes lélekhatás szépségét vetíti a tanuló eszményt kereső egyéniségébe. Lovagiasság és cserkészmozgalom, céhek és ipartestületek, hűbériség és a földéhség mai szemlélet körébe eső törekvések az egyéni érdekek megóvására. Az Egyház és az állam érdekeinek ütközése is sok gyakorlati tanulságot rejt magában. Földi boldogulásunkat az Egyház nem gátolja, de mivel örök erkölcsi elveken épült, elérésére nem engedhet meg mindenféle eszközt. A gyakorlati élet múltó eseményei és az örök eszmék gyakorlati megvalósítása két világ ellentéte. Ma szeretnék a határokat elsimitani, azért az öntudatosan kialakított erkölcsi egyéniség éber-sége ma komoly feladat.

A női életformákat helyszíni szemlém alapján (milánói Sforza várkastély, a svájci Sarganz v. Salzburg vára) egy lovagvár mozgalmas rajzában figyeljük meg. Meglátogatjuk *Enikő* lovagkisasszonyt vagy *Benigna* várúrnőt. Mivel egyetemi tanulmányaim során külön kollégiumokban hallgattam a műv. tört. és az összes történelmi segéd-tudományokat, azért szakszerűen beszélhetek a vár külső és belső életéről. Az igaz mesét dolgozat követi, egyénileg ki mit gondol a mai étellel való összehasonlítás alapján? A vélemények kb. így hangzottak el: „Enikőnek gondtalanabb élete lehetett, a korabeli műveltséget fáradtság nélkül szerezhette meg, a jövője is biztosítva volt.” „Írigylem, mert sokat tartózkodhatott a szabadban és kézimunkázott kedve szerint.” — „Nem kellett a divattal törődnie és miatta költekeznie.” „Én sajnálom Enikőt, mert szép könyveket nem olvashatott és nem utazhatott.” — „Nagyon merev formák között élhetett s korán nagylány lett.” *Benigna* úrnőt csak sajnálni tudják: „Mennyi háztartási gond és aggodalom a férjéért, fiaiért.” „Olyan keveset szórakozhatott.” — „A régi várúrnő végül is csakúgy élt, mint az anyám: dolgozott a családi otthonban s ez az áldozat boldogította.” — „Hiába múltak el évszázadok, a nő mégis csak az otthonában boldog.” — „A mai édesanyák sokat túrnek, de megelégedettek, én hasonló körülményekben csak fásultan beletörödném a változhatatlanba.” — „Én csak attól félek, hogy nem lesz erőm és kitartásom a mai élet-

küzdelemben." stb. — Ezek a befelé néző sorok eszméltetnek s rendkívül fogékony érzelmi alappal szövik át a megállapítást: hasonló életsorsra öntudatos készüllet, kell, mert a magyar élet fája általam is hajt, a magyar jövő tölem is várja életfeladatam megoldását az új nemzedék javára.

Erdekes adatként feljegyezzük a könyvszerető nőt is. Agnes, Gottfried Anjou gr. neje egy homilia-gyűjteményt vett meg s fizetett érte 100 juhot, 1 mérő búzát, 1 mérő rozsot, 1 mérő kását, néhány nyestbőrt és 4 lírát. Gyakorlati vonatkozás: a termény- és pénzgazdálkodás, a könyv értéke, megbecsülése. — A középkori életmódot *Giovanni Musso* (XIV. sz.) és *Marche Olivier* (XV. sz.) feljegyzései tárják fel a férfi és női ruhaviselet, ünnepélyek, lakomák leírása alapján. „Fehér kenyeret csak nagy ünnepekre sütöttek, Milánóban még 1355-ben is csak egy sütökemence volt.” Utalás a mai egységes kenyér jóízű fogyasztására, igénytelenségre nevelés.

A középkori világnézet átalakulását találóan szemléltetik *Giotto*, *Fra Angelico*, *Lippi*, *Boticelli* képei. *Szent Ferenc* Naphimnuszának életszemlélete, a fokozott életérzés és a természeti szépségekbe való elmerülés jellemzik. Tárgya a vallásos hódolat a Madonna előtt, akinek arcán a fájdalmas vonás, majd leányos gyöngédség, és királynői méltóság vegyül az anyai örömrzésbe, míg *Rafaél* művészete mindezt a tökéletességig fokozza. A szobrászat, építészet vetítését kísérő elmélyült érdeklődés és a nyomában járó eszmecsere mutatja leginkább, hogy megértették az uralkodó életeszmenyt s az elhatározó vágy is felébredt bennük: megoldom egyéni életem történeti feladatát, az üdvözülés felé vezető úton, Krisztus nyomában.

A *renaissance-ember* sokoldalú érdeklődése a természet rejtett titkait fejti meg. Az anyagi műveltség gazdagodik, a technika mint kétélű fegyver száll szembe a lélek kultúrájával. A mai életből együttesen keresünk igazoló példát. Azaz a tárgyi ismeretet állandóan a jelennel való összehasonlító értékelés követi, az értelem és érzelem indítékait egybefonva. A vallásküzdelmek korában sok a negatív tanulság, mennyire megrontja az emberi szenvedély, a politikai érvényesülés, a gögös ész legszentebb eszméinkért való lelkesülésünk. A lelkiismeret szabadságának kérdése a helyes lelkiismeret önmagában rejlő nagy jutalmát vagy büntetését világítja meg.

A 30 éves háború vigasztalan képsorozatát rendünk alapítójának eszményi alakja enyhíti. *Ward* Mária, a törékeny, angol leány ekkor írta be nevét az európai művelődéstörténetbe. Életrajza nyomán csodáljuk az úttörés szépségét, a kockázat vállalásának veszedelmes következményeitől se a háborús helyzet, se az üldözés nem téríti el. Leánynevelő iskolát alapít az új katolikus nemzedék számára.

Humoros vonás is akad *Erasmus* utazásában, s a nagy háborút követő emberi jóság lehajlása a XVII. sz. népkönyhájának egytál ételes receptjében, mely így szól: „Egy kb. ötvedres fazekat vagy üstöt meg kell tölteni vízzel, amelybe 25 livre értékű kenyeret kell

aprítani, azután nem böjti napon hét negyedfont zsírt, böjti napokon pedig hét negyedfont vajot öntenek belé, négy liter babot vagy borsót, majd zöldséget; egy félvéka karalábét, káposztát, hagymát vagy más valami főzeléket és megfelelő adag, kb. 14 sou ára söt. Az egész együtt fő, lefogy négy vödörnyire s ez elég 100 embernek. Kiosztása kanállal történik."

A Lajosok kora az önkényuralom megalapozásának, a hatalmi kérdésnek jellegzetes példája. A tudomány, irodalom és művészet megvilágításában jelentősége nő, közigazdasági berendezkedése pedig a mai önellátási terv érdekes kísérlete. A kor barokk formanyelve érzékelteti meg legjobban azt a fényűzési mámort, amely a következő nemzedék sírját ásta meg. Mivel Eger barokk város, rendkívül könnyű a lélek dinamikájának szemléletes megfigyelése. Lehetetlen elmellőzni a történeti stílussal (rokokó), majd leegyszerűsített vonalaival (biedermeier) és a mai célszerűségi (kombinált) bútorokkal berendezett lakás mögött két kor felfogásának különbségét.

Oroszország újkori külpolitikája a keleti kérdés és a mai tengerre irányuló törekvések előzménye. A gyakorlatiasság elve kívánja ezt az állandó tervszerű kapcsolatot a való élettel. Sajat korában is összefüggnek az események, tények a művelődéstörténettel, tehát a helyes történeti látásmód elsajátításának eredménye e nagy belső, szerves összetételek felfogása lesz. Így a növendék a jelent nem nézi elszigetelten, semmin sem csodálkozik, hanem történeti érzékével magyarázatot keres a multban.

Poroszország katonai nevelésének fokozatos megvalósítása magyarázza meg a mai teljesítményeket s igazolja: mit jelent egy célért összefogva cselekedni! Ellentétét megvilágítja a pusztuló Lengyelország sorsa. Anglia lassú, alkotmányos küzdelme pedig arra a nagy igazságra int, hogy az eszmét erőszakos eszközökkel elnyomni vagy terjeszteni nem lehet.

A *legújabbkor* szellemtörténeti tárgyalása elég nagy feladatot jelent. Az ókori, középkori, újkori ember világnézetének összehasonlítása után ismertethetjük meg azokat a tényezőket, amelyekből az új, felvilágosult szellem, a nemzeti érzés és a hatalmi politika fakad. Természetesen nem elvontan vizsgáljuk, hanem az eseménysor vonalán, a vallás-, alkotmány-, tudomány-, nevelésre tett hatása nyomán.

A királyi önkényuralmat és a nyomor súlyos terhét viselő népben nem alaptalanul tör fel a lázadás. De a felelőtlen vezetők izgatása okozza a tömeglélektan törvényei szerint az emberi méltóság trédiáját. Három felvonásra osztható a nagy francia forradalom s a régényesen ható színes részletek egybefoglalása céljából három koncentrikus kör grafikonjába sűrítethők az események. A felvetett gyakorlati kérdésre: a szabadelvű eszmék boldogítják-e az emberiséget, *Eötvös* művével felelünk s egyensúlyba hozzuk a keresztény világszemlélettel. Távolról sem úgy fogom fel a liceumi történelemtanítást, mintha annak gyakorlatiasságát a művelődéstörténeti epizódok zamatja, a találó nevelési tanulságok és épületes

példák mozzanatai tükröznék. A szigorúan vett politikai, társadalmi és filozófiai eszmék alapos megértetésére törekszem, a vázlatfüzetbe a fogalmi meghatározásokat lejegyeztettem. Azonban a rávezetés nemcsak tudományos elvontsággal, hanem a köznapi észjárásra utalva, ú. n. gyakorlati módon is történik. Ebben látom a gimn. és líceumi történelmi oktatás módszeres különbségét.

Egyéni életsorsokkal ebben a korban is találkozunk. Az erkölcsi hősiesség áldozatai *Sicard* abbé, a siketnémák tanítója és *Terézia*, a 16 éves királyileány 3 és félévi fogságát ismertető megrázó erejű naplója feledhetetlen élmény. A hős katonai erényeket a svájci gárdistákon bámulhatjuk, egy növendék ismerteti röviden a *Bátran és híven* c. regényt, közvetlen szemlélet alapján én pedig a luzerni emlékművet. A helybeli hősi emlék felidézése nyomán kegyelettel csodálják az életáldozatot.

Napoleon pályája a dráma szerkezetét grafikusán ábrázoló tört vonalmenetbe foglalható össze, mint egyéni tragédia. Rendkívül tanulságos személyes tehetségének és akaraterének érvényesítése, katonai lángésszel egész Európán át ragyogtatta a francia gloírt, de népét nem boldogította. Végredelelte mégis sok erkölcsi mélységet tár fel, hitvallása, megbocsátó nagylelkűsége, halás érzülete a hét-köznapi kis emberekével rokonérték.

Ruskin és *Dickens* könyvei a gépek társadalmi hatását világítják meg. Látható, hogy a szociális mozgalmak területén mire vezet az osztályok pártküzdelme, az önzés és az elnyomottak megvédelmezése. A francia februári és júliusi forradalmak mutatják, milyen nehezen érvényesült *Montesquieu* elmélete, mennyi fáradtságba kerültek az egyén jogának megszerzése.

Anglia gyarmatpolitikájának tervszerű kiépítése élénk figyelem tárgya ma, de az úttörő gyarmatos lelkivilágának rajza is érdekes. *Abbie Deal* áldozatos lemondással segít férjének, a szívét is elülteti a bokrokkal, meg a fákkal, gyermekeinek játékot készít rongyból, fából és szeretetből.

A Balkán-államok, az olasz és a német egység kialakulása a nemzeti érzés mélységeit tárja fel. Közeli kapcsolat napjaink égető kérdéseivel, a kisebbségi sors és a faji öntudat, nemzetiségi állam s település, a történelmi jog és az igazságosság alapja. Nem csoda, ha a gazdasági szabadverseny, a világkereskedelem, a nemzeti öncélúság és a világnézetek ellentéte kiborít a világháborúban.

E kor tárgyalásába ajánlatos bevonnai a tanulók szüleit is. Az ő személyes tapasztalatuk, élményeik elbeszélése alapján rajzolható meg a háborús lélek. Hozzanak otthonról lapokat, leveleket, újságcikket, háborús emlékeket. A hadszínterek vázlatos rajza a keret, egyéni beszámolóik talaja. *Gyóni*, *Kiss M.*, *Sik* verse, *Somogyváry* regényei, a visszavarázsolt múlt érzelmei és gondolatai. A gyakorlatiasság elve kívánja, hogy gazdaságosan tanítsunk, tehát a vonatkozásokat alkalmazva, sokooldalúan rögzítsük meg az ismereteket.

A *nemzeti történelem* vezető szempontja lehet az állampolgári kötelességekre való ránevelés és a helytörténeti vonatkozások elmé-

lyítése. Nem szük látókörrre vezető motívum az utóbbi, hanem a legtermészetesebb vonzalom erősítése a helyi emlékek és maradványok néma beszédén át. Milyen sugalmazó lesz őseink szelleme, ha a honfoglalást a monda, az irodalom és a tudomány kereszttüzeében megvilágítva folytathatom; *Anonymus* az Egür völgyén át vezetői öket és a Szépasszonyvölgyben talált sírjuk jelezte egi pihenőhelyüket.

Szent István államalkotó nagyságát ismertette, jólesik utalnom főszékese gyházunk hatalmas freskójára, amelyen az apostoli király a várbeli püspöki templom építését figyeli. Tudom, hogy a szépirodalom, a kép, a szobor csak másodrangú szemléltető eszköz, de a képzelet megindítására ható tényező, megmozgatja az érzelmi világot, megeleveníti a multat. A helytörténeti tájékozódásnak gyakorlati célja lehet, hogy mint lelkes idegenvezető ismertesse meg másokkal lakóhelyének nevezetességeit.

Hogy a jelenben milyen téren acélosodik a jövő, rámutatok az osztályban az ajtó mellett felfűzött *Országépítés* c. lapra, közvetlenül ismerje meg a tanuló. Idézem Szekfiút: „Az új nemzedék visszatér Szent István programjához, reform és konzerválás, újítás és hagyomány szintéziséhez, a magyarabb magyarsághoz.”

Szent László mátravidéki csatáinak színhelyére gyakran kirándulunk, csodáljuk a kereszt vitézét. Vele kapcsolatos a székelység kérdésének mai álláspontja. Az egi püspökség istenítéleteinek és boszorkánypereinek olvasásakor megbeszéljük a tanítónő és háziasszony magatartását a babonás néphittel szemben. III. Béla korából való a szomszédságunkban levő románkori templom. A kir. kancellária legrégebb oklevele, sajnos, egy Froa nevű asszonyról szól, aki az ispotalynak ajándékozott birtokát visszavette és Dénes nádornak adta el. Imre király Egerben halt meg, mint a testvérviszály áldozata, II. Kilit egi püspök fogalmazta az aranybullát.

A tatárjárás magyar hibákat tár fel, de tetterős alkotásvágyat is, ha néha késve, de minden korban felismerte a nemzet feladatát. Művelődéstörténeti keresztmetszet zárja be az Árpád-kort. Vetítés, szabadelőadás a növendékek feladata, mert az Utasítás így irányítja a tanárt: „Ismertesse meg magyarságának minden értékével, szépségével és kötelességével, hogy a tanuló a liceumból az életbe lépve, nemessé és erőssé vértezett egyéniségét fenntartás nélküli önfeláldozással állítsa a nemzet szolgálatába.”

Az Anjouk alkotó munkája, a fényes mult *Petőfi*, *Arany* költészetén át is csillog, erősíti a nemzeti büszkeséget. A *Bujdosó könyv* remek részlete a szent koronáról s a személyes benyomások visszaidézésének hangulata lehet az az ünnepélyes keret, amelyben fejtegethető a sajátosan magyar hatalom és jogelmélet szépsége. A kereszténység pajzsa Zsigmond óta vagyunk. Róma vezette fegyverünk, ezért a főkegyúri jog kiváltsága is a miénk. Hunyadi az emberi nagyság és az eszményi magyar példaképe, Boldogasszony hadnagya, akiben a tehetség az erénnyel, az idegen származás magyar szívvvel, a magánérdek a közjóval felemelő harmóniába olvad. Mátyás a magyar renaissance embere, hatalmas hadvezér, de népének

atyja. Rendkívül hasznos következtetés vonható le a néppel való helyes bánásmódra.

Felszabadult magyar hibák ássák meg Mohács sírját. Kanizsai Dóra 300 fáklyás embere 20.000 névtelen hős sírja körül áll megrendülve, mert eltemették velük az ország önálló állami életét is. Drámai feszültséggel nézzék a tanulók a kis magyar katolikus és a kis magyar protestáns politika vetélkedését. Adjanak róla számot, mi minden ment itt veszendőbe! Mindig izgatott ez a széthullás, míg egy nagyobb tanulmányban bemutattam a pártokon felül álló és soha meg nem alkuvó egységes nemzeti gondolat harcosát gr. *Frangepán* Ferenc egri püspök személyében. Regensburgban mondott megrázó beszédének gondolatmenete *Zrinyi* Áfiumában és *Kossuth* beszédében szólal meg újra a nemzeti összefogás serkentésére. Fiúknál különösen hangsúlyozható s egyben a magyar katona vitézségének halhatatlansága. A várharcok hős védőivel szemben a birodalmi sereg vezérei mind olaszok.

1552. Eger ostroma ünnepi óra, ha lehet fent a várban. Az ódon falak és omladozó bástyák, a villanyvilágítással ellátott nagyszerű kazamaták hiteles adatai alapján a megjelenítés művészetével idézzük a multat. A növendékek biztos tudású helyszínrajza a földrajz óráról való, most a hősi tettek lélekelemzésbe hajlanak át. A tények ismeretén túl értékelünk a mai feladatok szempontjából. A magyar kard hőse Dobó, hívő férfi, jelentését így zárja: „Eger várát megmentette vitézeinek hősiessége és az isteni Gondviselés.” A személytelenül harcoló egri nők bástyáján azonban megemlékezünk *Kocsis Gáspárné* sütőasszonyról, aki a jutalom és fájdalomdíj kiosztásakor jelen volt, mert fakanállal tartott rendet a konyhában. Az idén néhány nappal előbb néztük meg az *Alcazar*-filmet s találó párhuzamba állították a tükörrel bevonuló, de ápolónői hivatására ébredt *Conchita*-t. Az osztály elsősegélynyújtási tanfolyamat is végzett s így a legjobban megrajzolták nemzetvédelmi feladatukat. Az Utasítás irányát tervszerűen követem: „példából kell megtanulnia, hogy neki miként lehet a maga szűk területén résztvenni e küldetés teljesítésében. Ebben rejlik a történelem tanárának különös felelőssége.”

A 150 éves török uralom érezhető következményei, az elnéptelenedés nyomában járó idegen telepítési rendszer és a nemzetiségi kérdés, az áldott magyar Alföld pusztulása, a szikesedés, árvizek, mind a jelenben is éreztetik hatásukat.

A kuruc-labanc világ édes-bús romantikája, az egyéni önfeláldozás és a magyar hősiesség pompás jellemeinek szemlélete, mégis a magyar erők szétforgácsolásáról beszél, *Petőfi* csodálkozó hangján: „Egy nemzet és két országa van!” Buda visszafoglalása a fővárosi tanulóknak jelent erős helytörténeti élményt. Ha nem is vitatjuk *Taine* kissé pozitívista milieu-elméletét, mégis erősen befolyásoló történeti tényező. Úgy gondolom, itt sokkal súlyosabb feladat vár a tanárra, mert a nagyváros lüktető, százféle érdekből szőtt,

színes jelenéből kell visszavezetni a múltba. A csendes vidéki város ellenben multján merengve érzi, hogy értékét tőle kapja.

Mária Terézia korától számíthatjuk a külső-belső ellenségtől megszabadult, alkotó, befelé élő magyart. Intézményeink alapvető kora, számos utalással tarkazza a jelent. Munkabírása, a felvilágosult eszméktől áthatott gondolkodásmódja, levelei, hithűsége, pompaszeretete, mind a kiváló női egyéniség varázsát érezteti. Rendünk hálájával is átfonjuk alakját, mert védnökségével a mai királyi váralotában kezdtük meg működésünket.

Széchenyi nyitotta meg számunkra a magyar önismeret iskoláját, amelybe *Szekfü Három nemzedék* c. művével léphetünk. Ne sajnáljuk az időt, mert általa a mai történetiszemlélet alapvetéséhez jutunk közelebb. Itt tisztázódnak a fogalmak, mit jelent számunkra a rendi-, reform- és neonacionalizmus. A szabadságharc háttérének helytörténeti vonatkozásán kívül legendás hírű honvédtípusai, de hadtestet kiállító nagyszonyjai is vannak. A nemzeti öntudat feladatát újra a kard erejében látta. Nem hiába ünnepeljük március 15-ét! De talán az emlékező kegyelet és a szép hazafias elgondolások mellett a liceum gyakorlati felfogását is érvényesíthetnénk a mai magyar alkotó munka-pályázat ötletes kivitelével.

A világháború újból oltárt emel a nemzeti fájdalomnak. Áldozata elég, de kitart a szövetségi becsületszó hűségesküjével. A II. osztályban inkább világtörténelmi, a IV.-ben hazai talajból kinövő fejtegetések kísérhetik a háborús költészet megvilágításával. Társadalmi, gazdasági szempontok elemzése egyenesen a jelen hasonló helyzeteire utal. Visszaemlékezések, naplók rendkívül érdeklik a növendékeket, mert a világpolitika iránya most hasonló helyzetekben hullámszik.

Az októberi forradalom és a kommunizmus mélypontját már kikereste az oknyomozás, a világnézeti megrendülés viharából megifjodva lépett elő az új magyar. 20 év alkotó munkájának részletes bemutatása az irányt is jelöli az új honfoglalónak a második ezerév felé. Segítőtársa a nemzeti lélek kiegészítője: a névtelen magyar nő, amint egy kis cikkemben tavaly vázlatosan bemutattam. Újszerű nemzetvédelmi nevelése nyomán ki fog jegecesedni a mai változott viszonyok női eszménye is és válságok között sodródó lelke egyensúlyát éppen a nagy nemzeti feladatokra való hivatottságában fogja meglátni. Ennek a feladatnak értékelését pedig meghatározza a nemzet javának szempontja, amely ma az új vetés gondozását, a családiasságot, a családvédelmet és általa a nemzeti megújulást várja tőlünk.

Értekezésemben befejező gondolataimhoz érve úgy látom, a történelmi tények tarka kaleidoszkópját a leányliceum színe szerint forgattam, noha általánosabb keretet ígértem. De mint egyszerű műhelybeszámoló, csak ezzel kezdhettem: így indultam el, számomra ezt jelentette a Tanterv és Utasítás, hasonlóan következik belőle a liceumi is. Elméleti útmutatónk a kézikönyv, amelyet némi

csalódással fogadtam. Olyan mint a többi, hiányzik belőle a liceumi színárnyalat. Összefoglalásai sűrített adatok gyakorlati, velős megállapítások helyett. Időrendi táblázatai széttördelt párhuzamos részletes egybevetések; ábrái jobbak, több életképet hoz. Ha nem lennék szerénytelen, az óhajaimról is beszámolnék. A történelmi tankönyvek függelékében szeretném olvasni az eseményekkel összefüggő, kiváló, de az ifjúságnak való szépirodalmi művek, képek, szobrok jegyzékét az író, művész és a lelőhely megnevezésével. Növendékeink történelmi érzékét fejleszteni s ápolni vele a komoly olvasási s a gyűjtési kedvet. A mai felnőttek is élvezik az életrajzi regényt, amely inkább művelődéstörténelem, mint irodalom.

Történelmi segédkönyvül lehetne átdolgozni a Mika-féle olvasókönyvet egyetemes és magyar történelmi egykorú vagy hiteles rövidebb forrásművekkel. Minden tanuló megvehetné, mint a szótárt, vagy a helyesírási jegyzékét. A Vicsay-féle történelmi olvasókönyv inkább szépirodalmi részleteket vesz egyoldalúan, főleg az újabbkori íróktól. Hosszúak, legfeljebb csak arra valók, hogy néhány hangulatos szemelvény alapján felébreszük a növendékek érdeklődését az egész mű iránt.

A mi egeri liceumunkban hetenként 12 természettudományi és háztartási munkáltató óra van. Lélekben csendes harcot vívok a kalapáccsal, gereblyével és az iskolakonyhával. Mi jut nekünk, az ú. n. világnézeti tárgyak tanítóinak? A magyart mégcsak támogatja az iskolai és házi dolgozat, irodalmi napló, önképzőkör, de a történelem csupán a külső-belső szemléltetésre s az értékelő lélekfolyamatokra támaszkodhat, az öntevékenység külső látszata nélkül. Merész lépéssel azért általánosabb történelmi gyakorlatokat rendeztettem, 4—5 perces szabad előadásokkal. A III. osztály az idén *Takács, Nemes, Apor* művei alapján 1—1 fejezetet ismertet a régi magyar művelődéstörténelemből minden óra elején. Tavaly, az eszmélykeresés idején, védőszentjük életrajzát mutatták be a korrajzzal párhuzamosan, harmadéve 1—1 megszállott területi város történetét. A II. osztály tanulmányi anyagával kapcsolatos, olvasott történelmi regényekről számol be villámstílussal, tavaly 1—1 régi magyar nagyasszonyt ismertettek. Az I. o. most fejezte be a *Dienes Regélő romok* c. műve alapján a sziklába írt magyar hősiesség, a várak történelmi rajzát.

Félévenként dolgozatot írnak, ismertetik Eger vagy lakóhelyük történelmi emlékeit, maradványait, lehetőleg fénykép-melléklettel. Néprajzi megfigyeléseket gyűjtenek, elbeszélnek szülőföldjük történetét, majd a kiránduláskor megismert helyek történelmi vonatkozásait írják össze. Ha a mai ifjúság tárgyilagosan érdeklődik az elmúlt korok élete után, s nem komikus vonásait élezi ki, történelmi érzéke jó irányba fejlődik. Így szívesen meghallgatja a mult üzenetét is! Nem a tudományos módszeres kutatásoknak mesterkéltné utánzása a cél, hanem a külső élményi hatás tudatosítása tervszerű megfigyelés útján, a családtagok ismereteinek felhasználásával. Különféle módszeres eszközökkel kísérletezünk, mert így olvastuk: „A tanárok

sokszor kipróbált tudásán és lelkesedésén múlik, hogy a tantervek és utasítások holt betűjéből élő valóság legyen."¹⁰

Végül összefoglalva az elmondottakat, úgy látom, a ragyogó egri csillagokból csak halvány sugár vetődött a felvetett kérdésre. A liceumi történelem tanításának gyakorlatiassága 1. már a célkitűzésben adva van, mert új életfeladatok megoldását várja a tanulók nemzeti lelkületének átalakításától. 2. Módszerében a fent elmondottak szerint kiemeli az életre ható természetes vonatkoztatást, egyes példákon szemlélteti és érezteti a kor lelkét. Az így nyert tanulságokat tudatosan ébrentarja, tervszerűen begyakorolva elmélyíti és alkalmazza a gyakorlati élet síkján. 3. A tanulók történelmi érzékének tudatos fejlesztésére törekszik, forrástanulmány, olvasmány és ú. n. írásbeli, szóbeli gyakorlatok segítségével.

Kezünkben a véső, előttünk az ifjúság titokzatos márványarca. Életre kel-e rajta az új magyar lélek? Igen, szebben mint valaha! A tanár a szellem, a lélek művésze, ezért bízunk az eszményekben s hisz a történelmi műveltség erejében.

M. Benes Anna dr.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A német tanítóképzés új útjai.

Az elmúlt évtized közepének gazdasági fellendülése korlátlan elhelyezkedési lehetőséget nyújtott a német ifjúságnak. A jobban fizetett ipari, technikai, katonai pályák a szó szoros értelmében elcsalták a fiatalságot az anyagi téren kevésbé előnyös tanítói pályától. Részben ez a jelenség, részben pedig a birodalomhoz újabban csatolt területek fokozottabb kívánalmai és a mostani katonai behívások még nem látott nagyfokú tanítóhiányt eredményeztek. A német nevelésügyi kormányzat nehéz helyzetbe került. A nemzeti szocializmus az akadémiai tanítóképzéssel rokonszenvez. A tanítói (népvezetői) hivatásra való előkészítésre egyedül ezeket a sajátos szervezettel ellátott és a nevelői lelkület kiformalására alkalmas belső életet élő főiskolákat tartja méltóknak és alkalmasoknak. Az egyre súlyosbodó utánpótlás ügye viszont rövidekre fogott és nagy tömegeket kibocsátó képzést követel. A nehézségeket eleinte átmeneti intézkedésekkel próbálta áthidalni *Rust* miniszter. A Tanítóképző Főiskolákra előkészítő ingyenes 2-4 éves állami tanfolyamokat létesített; 1 félévvel megrövidítette a tanulmányi időt; fel-emelte a tanítói szolgálat idejét; a férjezett tanítónőket visszahelyezte állásaikba. A tanítóhiány azonban így sem enyhült. Vég-szükségben nem volt más választása: az utánpótlás biztosítására

¹⁰ Tanterv és Utasítások 99. l.

képtelen főiskolákat bezárta és a tanítóképzés számára új utakat nyitott.

Az újabb rendelkezések értelmében, mint azt az egyik német folyóiratban olvashatjuk,¹ 3 lehetőség kínálkozik a tanítói oklevél megszerzésére; 1. az 5 éves tanítóképző-intézet látogatása; 2. a középiskolai érettségizettek számára rendszeresített 1 éves tanfolyam hallgatása; 3. a „tanítósegédek”-nek nevezett tanfolyam eredményes elvégzése.

1. A német rendszeres tanítóképzés új intézménye az 5 évfolyamos tanítóképző-intézet. Előképzettségként az ostmarki mintára szervezett és a népiskola alsó 4 osztályára épülő „Hauptschule” (felsőbb népiskola)² sikeres elvégzése szükséges. A felvétel a beíratást megelőző mintatáborokon tanúsított magatartás és az alkalmassági vizsgán mutatott eredmény alapján történik. Addig, amíg a most létesített felsőbb népiskola tanulói a tanítóképző-intézetbe léphetnek, a 8 elemi osztályt végzett tanulók is kérhetik felvételüket. Azután azonban csak azok jelentkezhetnek, akik kétségtelenül tehetségesek. Felvehetők továbbá ifjak „mittelschule”-i érettségivel, valamint középiskolai tanulók a tanítóképző-intézet felsőbb évfolyamaiba.

Az eddigi Tanítóképző Főiskolák tanítóképző-intézetekké alakulnak át. A cottbusi, trieri és schneidemühli intézetben már ez év április 1-je óta ilyen rend szerint folyik a munka. Az előbbi kettőben fiúkat, az utóbbiban leányokat tanítanak párhuzamos osztályokban. Mind az 5 évfolyam megnyílt, évfolyamonként 30-30 tanulóval. A kiképzésben lévő főiskolai hallgatókat a dortmundi, a nőhallgatókat a koblenzi és a odera-frankfurti főiskolára telepítették át, ahol 1942-ig bezárólag a régi, vagyis a főiskolai rend szerint folyik a kiképzés. Azután ezek a főiskolák is csak mint tanító-, illetőleg tanítónőképző-intézetek működhetnek tovább.

A megszüntetett főiskolák benépesítésére létesített állami tanfolyamok (Aufbaulehrgänge) is tanítóképző-intézetekké alakulnak át. Átszervezésük április 1-je óta folyik.

Tandíj nincs a tanítóképző-intézetekben. A melléjük szervezett és nemzeti szocialista szellemben nevelő tanuló-otthonokban kötelező a bentlakás. Az ellátás mérsékelt díjú és a rászorultak segélyben részesülnek.

2. A tanítói oklevél megszerzésének második módja a középiskolai érettségizetteknek rendezett 1 éves tanfolyam. Ilyen tanfolyamokat valamennyi tanítóképzőben rendszeresítenek. A cottbusi, trieri és schneidemühli intézetben máris működnek. Beuthen, Hannover is ilyen tanfolyamokat kap kárpótlásul a beszüntetett főiskolákért. De ezen az úton kívánják enyhíteni a tanítóhiányt a fentebb említett még működő főiskolák is.

¹ *Die deutsche Schule*, 1941. 45. évf. 4. szám.

² Ismerteti dr. Bojtár Imre *A német felsőbb népiskola* c. cikke. Néptanítók Lapja, 1941. 74. évf. 325. l.

Ezek a tanfolyamok is ingyenesek. Hallgatóiknak még azt a kedvezményt is megadják, hogy felvételnél nem kell igazolniok a kötelező munkaszolgálat teljesítését. Ráérnek e kötelezettségüknek az első képesítő-vizsgálat letétele után eleget tenni. A tanulás folyamatosága ezzel nem szakad meg.

3. A nagy tanítóhiányra való tekintettel a német nevelésügyi kormányzat lehetővé kívánja tenni a tanítói oklevél megszerzését azoknak az idősebb egyéneknek is, akik a tanítói hivatás iránt kedvet és hajlamot éreznek, de bármely oknál fogva nem tudtak rendszeres kiképzésben részesülni. Ezért a volt hirschbergi és lauenburgi főiskolák otthonában a kormányzat ez év április 16.-a óta ú. n. „Schulhelfer” tanfolyamokat tart fenn. Felvételt azok a 19—30 éves férfiak és nők nyerhetnek, akik „mittelschule”-i vagy azzal egyenlő értékű bizonyítvánnyal rendelkeznek. A kiválogatás komolyan történik. A jelentkezőknek testileg, szellemileg egyaránt egészségeseknek kell lenniök, mert a tanfolyamok zsúfolt anyaga az erősebb szervezetet is próbára teszi.

Ezeknek a tanfolyamoknak, amelyek közé 1-2 éves iskolai tevékenység iktatódik, tulajdonképen 2 részük van. Az első részben általános tájékozódást kapnak a jelöltek a tanítói hivatás mibenlétéről, a tanítás módszeréről, a nevelés elveiről, hogy a rákövetkező gyakorlati munkát tudatosabban és eredményesebben végezhessek. A tanfolyamoknak ez a része ingyenes. A hallgatók havi 80 RM. segélyben részesülnek. Ennek végeztével a jelöltek most már mint „Schulhelfer”-ek (tanítósegédek) valamely ügyesebb tanító mellé nyernek beosztást. Ebben a minőségben a férfiak 150 RM., a nők 135 RM., a nősek 190 RM. havi javadalmazást kapnak. A gyakorlati munkát a tanfolyam második része követi, amelyet valamely tanítóképzőben kell elvégezniök. Ezt a „Schlußausbildung”-ot 1 évesre tervezik, s az jogot ad a jelöltnak az első képesítő-vizsgálat letételére.

A tanítói oklevél szerzésének ez az útja csak meghatározott ideig marad nyitva. Mihelyt szünőben lesz a tanítóhiány, mondják német körökben, ezeket a tanfolyamokat fogják legelőször bezárni, mert valamennyi kiképzési mód közül ezeken látszik meg legjobban, hogy az új tanítóképzést a kényszer hozta létre.

Koltai István.

A székelyudvarhelyi ref. tanítónőképző-intézet.

Erdély egyetlen református tanítónőképző-intézetét 1917-ben alapította az erdélyi református egyházkerület.

A gondolat az egyetemes konvent 1914 május 13.-án tartott ülésének azon felhívásából származott, mellyel a Konvent az összes egyházkerületekhez fordult, hogy mindenik gondoskodjék a nagy évfordulónak valamely szeretetintézmény létesítése által való megünnepléséről. Az erdélyi ref. egyházkerület egy központi ref. felsőbb leánynevelő intézetnek Kolozsváron való felállítását határozta el. A világháború megnehezítette a helyzetet: a megvásárolt épületet a hadsereg foglalta le. Hogy azonban a nagy évfordulóra az intézménynek legalább egy tagozata megkezdhesse a működését, az egyházkerület úgy határozott, hogy a tanítónőképzőt ideiglenesen Nagyenyeden megnyitja. Az intézet működését 1917 október 15.-én meg is kezdte.

Alig egy év múlva az intézet jelentősége óriásit növekedett: a trianoni kényszerbéke leszakította Erdélyt az anyaország testéről s így Erdély egyetlen ref. tanítónőképzője egyszerre az idegen uralom alá került magyar kultúra végvára lett. Nagyenyeden az intézetnek a Bethlen Gábor-kollégium adott 10 évig otthont. A megfelelő helyiségek hiánya miatt azonban a növendékek száma csak 100 körül mozgott.

1927 augusztusában az egyházkerület úgy határozott, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium megfogytakozott létszámú fiú-főgimnáziumának működését bizonytalan időre felfüggeszti és helyébe áthelyezi a nagyenyedi ref. tanítónőképzőt, mivel az eredeti terv szerint Kolozsvárra való áthelyezés egyelőre megvalósíthatatlannak látszott.

A leányiskola igényeihez átalakított épület, a kollégium gazdag felszerelése minden követelménynek megfelelő otthont és működési teret biztosított az áthelyezett intézetnek. Az intézet 2 egybeépített épületben foglal helyet. Az egyik az ősi kollégium kúria-rendszerű 2 emeletes épülete. Széles, boltíves falai négyzetben zárják körül a kis udvart. Tantermek, a gyakorló iskola és tanári lakások kaptak itt helyet. A másik rész a modern épület. Márványoszlopos lépcső kanyarog fel az emeletre. A tantermekben, a virággal, képpel díszített széles folyosókon állanló meleget áraszt a központi fűtés. Szélesen ömlik be a nagy ablakokon a napfény, a közeli erdők üde levgője és bőven ontja a vízvezeték a vizet a fürdő-, mosdó és zuhanyozó szobákba. Ebben az épületben kapott elhelyezést a bentlakás. A második emeleten a hálószobák, az elsőn tantermek, dolgozószobák, kitűnően felszerelt fizikai és természetrajzi szertár, a földszinten a gazdag könyvtár, tanári szoba, irodahelyiségek, az alagsoron pedig ebédlő és konyha.

Ez a két épület példázza az egész itteni életet és életfelfogást: a multa, a tradícióra, mint szilárd alapra épült felfelé törekvő szellemben, életformában, higiénában egyre tökéletesedő jelent.

A 2 főépülethez még egy harmadik is csatlakozik: a torna-csarnok, öltözőszobával és a tornaszerek raktárhelyiségével. A tornaterem egyúttal dísztermül is szolgál. Ezzé teszi a székelykapu kiképzésű állandó színpad.

Ez a 3 épület határolja a téglalap alakú nagy udvart, amelynek egyik része télen jégpálya. Szorosan az épülethez tartozik a két platós kert is, egy kerti osztállyal, ahol ősszel és tavasszal felváltva tanulnak az osztályok.

A tanítónőképző tanterve, órabeosztása, egész adminisztrációja a román állam által előírt módon történt, nagy súlyt helyezvén ezenfelül a kálvini értelemben vett protestáns szellem ápolására és a magyar nemzeti öntudat ébrentartására, fejlesztésére.

Itt, e pompás környezetben, a Hargita tövébe plántált intézet virágzásnak indult. Növendékeinknek száma már az első évben közel 200-ra, azután rövid idő alatt 300-ra emelkedett. De fejlődött, gyarapodott az intézet lelkiekben is, a Bethlen János által alapított 300 éves ősi kollégium hagyományos lelkével és szellemével. Ezt a szellemet sugározzák itt ki az öreg falak, erről mesél a Budvár különös tar homloka, ezt susogja a Hargitáról idelengő szél. A templom pedig őrt áll az iskola mellett, nehogy egy percig elfeledjék az itt lakók, hogy szellő, virág, hegy és épület mind Istentől van, az Ő alkotása. Ő formálta itt a lelket is magyarnak, talán magyarabbnak, mint bárhol, de Ő számon is kéri majd egyszer, hogy nem esett-e folt a lélek magyarságán!

Ilyen környezetben és szellemben növekedett az alapításkor 4 osztályosnak tervezett, de a román tanítóképzésnek megfelelően 7, majd 8 osztályosra bővült intézetben 23 év alatt mintegy 2000 leány és nyert tanítói oklevelet több mint 500. A kibocsátott tanítónők a legsötétebb, legsivárabb „kisebbségi” életbe kerültek, ahol ezernyi nehézséggel, közönnyel, ellenségeskedéssel kellett megküzdeniök, de mentek fiatalos lelkesedéssel, mert tudták, hogy az ő lelkiismeretes kitartásuktól is függ árva fajunk emelkedése vagy hanyatlása, esetleg bukása. S ha néha csüggedtek, eszükbe jutott a kollégium ősi címerének jelmondata: „Per spinas ad rosas”, és ők hittek rendületlenül, hogy bár hosszú úton, töviseken át is, de eljutnak végül az oly sokszor megálmodott csodavilágához.

És eljutottak, eljutottunk. Drága, szabad, magyar hazánknak nevel végre vallásos és nemzeti műveltségű tanítónőket Erdély egyetlen református tanítónőképzője, amely „a nagy fájdalmaik idején született, de szebb jövőnek szenteltetett”.

Az örvendetes uralomváltozással az intézet 8 osztályú leánynevelő intézetté alakult, melynek alsó tagozata 4 osztályos leánygimnázium, felső tagozata 4 osztályos tanítóképző-liceum, s megvan a remény a 2 évfolyamú tanítóképző akadémiával való kibővülésre.

Hisszük, hogy az intézet a napról-napra határozottabb alakot öltő új magyar élet kialakulásának hivatott intézménye, amely fa-

junk ősi sajátosságait ápolva, fejlesztve és a jövő magyar nemzedék számára áthagyományozva építi tovább a magyar jövőt.

Az 1940—41. iskolai évre beiratkozott összesen 306 tanuló, kimaradt 12. Mindenik magyar. 24 növendék szülei Erdély elszakított területén maradtak. A növendékek osztályonkénti és felekezet szerinti megoszlása a következő volt:

Gimn. I. oszt.	43	ref.: 21	evang.: 2	unit.: 8	r. k.: 10	izr.: 2
" II. "	43	" 29	" —	" 7	" 7	" —
" III. "	39	" 24	" 1	" 4	" 9	" 1
" IV. "	37	" 23	" —	" 6	" 6	" 2
Líceum I. "	45	" 30	" 1	" 4	" 9	" 1
" II. "	27	" 23	" —	" 1	" 3	" —
Képző III. "	27	" 25	" 1	" —	" 1	" —
" IV. "	33	" 27	" —	" 1	" 5	" —
Összesen:	294	" 202	" 5	" 31	" 50	" 6

A kettős intézetnek közös igazgatója és tanári testülete van. A tantestületi tagok száma 17.

Váróné Csató Gabriella.

Szakértekezlet az erdélyi tanító(nő)képző-intézetek tanárai számára.

Az előző évben a közokt. miniszter a kárpátaljai tanárok számára szakértekezletet tartatott. Ahhoz hasonló szakértekezletet rendeztet aug. 28—szept. 13. napjain a XII. ker. áll. tanítóképző-intézetben az erdélyi képzők tanárai számára. Ennek a szakértekezletnek a vezetését is dr. *Padányi-Frank* Antal tanügyi főtanácsos, igazgatóra bízta. A szakértekezlet az előző évihez hasonlóan kiterjeszkedik a tanítóképzés és a vele kapcsolatos gyakorlóiskola minden kérdésére és tárgyára. Végső célja a felszabadult és visszavett területek tanítóképzőiben biztosítani tárgyi és módszertani szempontból ugyanazt a kiképzést, amely a magyar tanítóképzést világviszonylatban is magas színvonalúvá tette. A szakértekezleten résztvevő tanárok teljes ellátást és útiköltség-megtérítést kapnak. Munkarendje a résztvevők aktív közreműködését is biztosítja és a következő:

VIII. 28. — Megnyitó. 8—10. *Kiss* József: A magyar tanítóképzés történeti fejlődése. 10—11. *Padányi-Frank* Antal dr.: A liceum és a tanítóképző-intézet egységes nevelői szelleme. 11—1. *Várkonyi* Hildebrand dr.: A neveléstudomány és tanítási módszer legújabb problémái, különös tekintettel a liceumra és a tanítóképző-intézetre. 1—2. Hozzászólás.

VIII. 29. — 8—9. *Padányi-Frank* Antal dr.: A liceum és a tanítóképző-intézet egységes nevelői szelleme. 9—10. *Tanai* Antal: A magyar iskolaszervezet. 10—11. *Árpássy* Gyula: Tanmenetek készítése. Vázlatkészítés. 11—1. *Várkonyi* Hildebrand dr.: A neveléstudomány és tanítási módszer stb. Délután kirándulás (Svábhegy, Jánoshegy).

VIII. 30. — 8—9. *Padányi-Frank* Antal dr.: A liceumi tanterv és tantervi utasítások ismertetése. (Gyakorlatiasság.) 9—11: *Molnár* Oszkár:

A gyermektanulmány főbb kérdései. 11—1. *Várkonyi Hildebrand dr.*: A neveléstudomány és tanítási módszer stb. 1—2. Hozzászólás.

VIII. 31. — Kirándulás a Balaton mellé.

IX. 1. — 8—9. *Tanai Antal*: A gyakorlati kiképzés rendszere a tanítóképző-intézetben. A pedagógus tanár, a szaktanárok és a gyakorlóiskolai tanító szerepe. 9—10. *Padányi-Frank Antal dr.*: A tantárgyak nevelő értéke. 10—11. *Árpássy Gyula*: A tanítóképző-intézeti tantervi utasítások ismertetése. A növendékek önképzőköri foglalkoztatása. 11—1. *Várkonyi Hildebrand dr.*: A neveléstudomány és tanítási módszer stb. Délután kirándulás (Vár, Királyi-palota, Mátyás-templom).

IX. 2. — 8—9. *Padányi-Frank Antal dr.*: Önismeret, önnevelés, nemzeti önismeret, nemzeti nevelés. 9—11. *Sándor István dr.*: A mai magyar irodalom főbb kérdései. Irodalomszemlélet. 11—1. Később kijelölt előadó: Erdély történetének főbb kérdései. A dáko-román kérdés. 1—2. Hozzászólás.

IX. 3. — 8—9. *Padányi-Frank Antal dr.*: Az elhanyagolt gyermek és a nehéztermészetű ifjúság nevelése. A nevelés hatalma. 9—11. *Sándor István dr.*: A mai magyar irodalom főbb kérdései. 11—1. Később kijelölt előadó: Erdély történetének főbb kérdései. A dáko-román kérdés. Délután kirándulás (Margitsziget).

IX. 4. — 8—9. *Padányi-Frank Antal dr.*: A növendékek előkészítése a társadalmi életre. Emberismeret. Társadalomvezetés. Ünnepek és esték rendezése. Az életben működő tanítványaink figyelemmel kísérése. 9—11. *Sándor István dr.*: A mai magyar irodalom főbb kérdései. 11—1. *Drozdy Gyula*: A népiskolai tanterv és a tantervi utasítások ismertetése. 1—2. Hozzászólás.

IX. 5. — 8—9. *Tanai Antal*: A kölcsönös hospitálás célja, fontossága. A kirándulások szerepe. Rendtartás. 9—10. *Padányi-Frank Antal dr.*: A tanítói hivatás óráinak anyaga és módszere az V. évfolyamban. Ifjúságtanulmány. 10—11. *Drozdy Gyula*: A beszéd- és értelemgyakorlatok, mint az összes tantárgyak forrása. 11—12. *Drozdy Gyula*: Bemutató tanítás a beszéd- és értelemgyakorlatok köréből. 12—1. *Wagner Ferenc dr.*: Erdély nemzetiségi viszonyainak történelmi kialakulása. Délután kirándulás (Országház.)

IX. 6. — 8—9. *Padányi-Frank Antal dr.*: A növendékek óralátogatása. (Hospitálása.) Szempontok. Gyakorlóisk. gyermekek szüleivel való szülői értekezletek. Lelkirajzok gyakorlós tanulókról. 9—10. I., IV. és VIII. csoport: *Drozdy Gyula*: Bemutató tanítás a természetrajz, gazdaságtan és háztartástan köréből. (Gyak. isk. V—VI. o.) II. csoport: *Ferenczi István*: Bemutató tanítás az olvasmánytárgyalás köréből. (Gyak. isk. II. o.) III. csoport: *Budaváry László*: Bemutató tanítás a földrajz köréből. (Gyak. isk. IV. o.) V. csoport: *Szalatsy Richárd*: Bemutató tanítás a számolás és mérés köréből. (Gyak. isk. VII—VIII. o.) 10—11. I—IV. és VIII. csoport: *Drozdy Gyula*: Megbeszélés. A természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanításának módja a népiskolában. II. csoport: *Ferenczi István*: Megbeszélés. Az olvasmánytárgyalás módja a népiskolában. III. csoport: *Budaváry László*: Megbeszélés. A földrajz tanításának módja a népiskolában. V. csoport: *Szalatsy Richárd*: Megbeszélés. A számolás és mérés tanításának módja a népiskola V—VIII. osztályaiban. 11—12: I., II. és VIII. csoport: *Drozdy Gyula*: Bemutató tanítás a helyesírás és nyelvi magyarázatok köréből. (Gyak. isk. IV. o.) III. csoport: *Budaváry László*: Bemutató tanítás a történelem köréből. (Gyak. isk. VII—VIII. o.) IV. csoport: *Szalatsy Richárd*: Bemutató tanítás a vegytan köréből. (Gyak. isk. V—VI. o.)

V. csoport: *Ferenczi István*: Bemutató tanítás a számolás és mérés köréből. (Gyak. isk. II. o.) 12—1. I., II. és VIII. csoport: *Megbeszélés*. A fogalmazás, a helyesírás és a nyelvi magyarázatok tanításának módja. (Gyak. isk. IV. o.) III. csoport: *Budaváry László*: *Megbeszélés*. A történelem tanításának módja a népiskolában. (VII—VIII. o.) IV. csoport: *Szalatsy Richárd*: *Megbeszélés*. A természettan és vegytan tanításának módja a népiskolában. (Gyak. isk. V—VI. o.) V. csoport: *Ferenczi István*: *Megbeszélés*. A számolás és mérés tanításának módja a népiskolában. (I—IV. o.) Délután kirándulás (Képességvizsgáló-intézet).

IX. 8. — Évnyitás. (A szakértekezlet hallgatói résztvesznek ezen az ünnepélyen.)

IX. 9. — 8—9. *Padányi-Frank Antal dr.*: Bemutató tanítás: Tanítói hivatás órája az V. évfolyamban. 9—10. *Padányi-Frank Antal dr.*: *Megbeszélés*. A mindennapi kérdések tárgya és módszere az I. osztályban. 10—11. I. csoport: (Pedagógia): *Árpássy Gyula*: Bemutató tanítás a neveléstanból. IV. évf. II. csoport (Magyar nyelv): *Kelemen József dr.*: Bemutató tanítás a nyelvtan köréből. (I. o.) III. csoport (Történelem): *Mesterházy Jenő*: Bemutató tanítás az egyetemes történelem köréből. (II. o.) IV. csoport (Természetről): *Frigyes Béla*: Bemutató tanítás a növénytan köréből. (I. o.) V. csoport (Mennyiségtan): *Csada Imre dr.*: Bemutató tanítás a mennyiségtan köréből. (III. o.) VI. csoport (Ének): *Kishonti Barna*: Bemutató tanítás az énekből. (III. o.) VII. csoport (Rajz): *Kántor Antal*: Bemutató tanítás a rajzból. (V. o.) 11—12. I. csoport: *Árpássy Gyula*: *Megbeszélés*. A neveléstan, tanítástan és módszertan tanításának módja. II. csoport: *Kelemen József dr.*: *Megbeszélés*. A nyelvtan tanításának módja. III. csoport: *Mesterházy Jenő*: *Megbeszélés*. Az egyetemes történelem tanításának módja. IV. csoport: *Frigyes Béla*: *Megbeszélés*. A növénytan tanításának módja. V. csoport: *Csada Imre dr.*: *Megbeszélés*. A mennyiségtan tanításának módja a liceumban. VI. csoport: *Kishonti Barna*: *Megbeszélés*. Az énektanítás anyaga a liceumban és a tanítóképzőben. Tanmenet. VII. csoport: *Kántor Antal*: *Megbeszélés*. A rajz tanításának módja a tanítóképzőben. 12—1. *Tanai Antal*: Magyar értékek. Délután. kirándulás (Szent Margit tanítónőképző-intézet, Erzsébet leányárva ház).

IX. 10. — 8—9. *Padányi-Frank Antal*: Bemutató tanítás: Mindennapi kérdések az I. osztályban. 9—10. *Padányi-Frank Antal*: *Megbeszélés*. A tanítói hivatás óráinak anyaga és módszere a IV. osztályban. 10—11. I. csoport (Pedagógia): *Tanai Antal*: Pedagógiai gyakorlatok. (V. o.) II. csoport (Magyar nyelv): *Medgyesi Marida*: Bemutató tanítás a fogalmazás köréből a II. osztályban. III. csoport (Történet): *Mesterházy Jenő*: Bemutató tanítás a magyar történetből. (IV. o.) IV. csoport: *Frigyes Béla*: Bemutató tanítás az állattan köréből. (II. o.) V. csoport (Mennyiségtan): *Csada Imre dr.*: Bemutató tanítás a mennyiségtan köréből. (IV. o.) VI. csoport (Ének): *Kishonti Barna*: Bemutató tanítás az énekből. (I. o.) VII. csoport (Rajz): *Kántor Antal*: Bemutató tanítás a rajz köréből (III.) 11—12. *Mesterházy Jenő*: A művészet Erdélyben. 12—1. I. csoport: *Tanai Antal*: *Megbeszélés*. A pedagógiai gyakorlatok anyaga és módszere. II. csoport: *Medgyesi Marida*: *Megbeszélés*. A helyesírás és fogalmazás tanításának módja. III. csoport: *Mesterházy Jenő*: *Megbeszélés*. A nemzeti történelem tanításának módja. IV. csoport: *Frigyes Béla*: *Megbeszélés*. Az állattan tanításának módja. V. csoport: *Csada Imre dr.*: *Megbeszélés*. A mennyiségtan tanításának módja a tanítóképzőben. VI. csoport: *Kishonti Barna*: *Megbeszélés*. Az énektanítás módszere a liceumban és a

tanítóképzőben. VII. csoport: *Kántor Antal*: Megbeszélés. A rajz tanításának módja a liceumban.

IX. 11. — 8—9. *Padányi-Frank Antal* dr.: A mindennapi kérdések tárgya és módszere a II. és III. osztályban. Kamaszkor. 9—10. *Nagy Ferenc*: A magyar nyelvtelhetség kérdései. 10—11. I. csoport: *Jelitainé Lajos Mária* dr.: Bemutató tanítás a neveléstörténetből. (V. o.) II. csoport: *Wagner Ferenc* dr.: Bemutató tanítás az irodalomtörténetből. (V. o.) III. csoport: *Prochaska Ferenc* dr.: Bemutató tanítás a földrajz köréből. (I. o.) IV. csoport: *Szabó Béla*: Bemutató tanítás a testtan köréből. (II. o.) V. csoport: *Csada Imre* dr.: Bemutató tanítás a természettan köréből. (IV. o.) VI. csoport: *Kishonti Barna*: a) Bemutató tanítás a zenéből. (II. o.) b) Bemutató tanítás a népiskolában. VII. csoport: *Kántor Antal*: Bemutató tanítás a kézimunka köréből. (III. o.) 11—12. I. csoport: *Jelitainé Lajos Mária*: Megbeszélés. A neveléstörténet tanításának módja. II. csoport: *Wagner Ferenc* dr.: Megbeszélés. Irodalomtörténeti alapfogalmak. Irodalmi olvasmányok. Iij. könyvtár. III. csoport: *Prochaska Ferenc* dr.: Megbeszélés. A földrajz tanításának módja az I. osztályban. IV. csoport: *Szabó Béla*: A testtan és egészségtan tanításának módja. V. csoport: *Csada Imre* dr.: Megbeszélés. A természettan tanításának módja. VI. csoport: *Kishonti Barna*: Megbeszélés. Hogyan kell a népiskolában az éneket tanítani. VII. csoport: *Kántor Antal*: Megbeszélés. A kézimunka tanításának módja a III. osztályban. 12—1. *Tanai Antal*: Magyar értékek. Délután kirándulás (Hősök-tere, Állatkert).

IX. 12. — 8—9. *Padányi-Frank Antal* dr.: Bemutató tanítás: Tanítói hivatás órája a III. osztályban. 9—10. *Grynaeus Ida*: A nőnevelés legfőbb kérdései. 10—11. I. csoport: *Árpássy Gyula*: Bemutatás a lélektan köréből. (III.) II. csoport: *Nagy Ferenc*: Stilisztikai, retorikai és poétikai ismeretek a liceum magyar nyelvi oktatásában. III. csoport: *Prochaska Ferenc* dr.: Bemutató tanítás a földrajz köréből. II. IV. csoport: *Jaloveczky Péter*: Bemutató tanítás a vegytan köréből. (IV. o.) V. csoport: *Csada Imre* dr.: Bemutató tanítás: Természettani gyakorlatok. (IV. o.) VI. csoport: *Kishonti Barna*: Bemutató tanítás a zene köréből. (V. o.) VII. csoport: *Kántor Antal*: Bemutató tanítás a kézimunka köréből. (I. o.) 11—12. I. csoport: *Árpássy Gyula*: Megbeszélés. A lélektan tanításának módja. II. csoport: *Nagy Ferenc*: Kötelező és ajánlott olvasmányok. III. csoport: *Prochaska Ferenc* dr.: Megbeszélés. A földrajz tanításának módja. IV. csoport: *Jaloveczky Péter*: Megbeszélés. A vegytan tanításának módja. V. csoport: *Csada Imre* dr.: Megbeszélés. Miféle természettani kísérleti eszközöket készítünk? VI. csoport: *Kishonti Barna*: A liceumi és tanítóképző-intézeti zenetanítás anyaga és módszere. VII. csoport: *Kántor Antal*: Megbeszélés. Hogyan tanítsuk a liceum I. és II. osztályában a kézimunkát? A kézimunka tanításának módja a népiskolában. 12—1. *Domokos Pál Péter*: Ismeretlen székelly község nemzeti ajándéka.

IX. 13. — 8—9. *Padányi-Frank Antal* dr.: A családi nevelés alapvető kérdései. Kapcsolat az iskola és a család között. A liceumi növendékek szüleivel való értekezletek. 9—10. *Árpássy Gyula*: Lakóhely-tanulmány és népművelés. 10—11. *Medgyesi Zsófia*: A mindennapi kérdések és a tanítói hivatás óráinak leánynevelési vonatkozásai. 11—12. *Árpássy Gyula*: A cserkészlet. 12—1. Hozzászólás. A szakértekezlet berekesztése.

EGYESÜLETI ÉLET.

A pénztáros közgyűlési jelentése. — A Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1940. évi pénzügyi gazdálkodásáról szóló jelentésemet a következőkben teszem meg.

Egyesületünk pénzvagyonának kezelése, az alább ismertetendő elszámolás szerint, a múlt évi közgyűlésen bemutatott és jóváhagyott költség-előirányzat szerint történt. Eltérés csak ott mutatkozik, hol azt az előre nem látott körülmények szükségessé tették.

Az egyesületi rovaton az Egyesület folyóirata kiadásainak összege mintegy 400 P-vel haladja meg az ezen célra felvett összeget. Ez a többlet a sajtókamarai tag- és kiadói díjban, valamint az emelkedő nyomdai költségekben leli magyarázatát. Némi emelkedést mutat a költségvetésileg előirányzott összeggel szemben az írói tiszteletdíjakra fordított összeg, melynek kifizetését a lap színvonalának fenntartása és biztosítása kívánta meg. Az egyesületi vegyes kiadásokra szánt összeg mintegy 300 P-vel történt átlépése az Egyesület tiszteletbeli tagjai részére kiállított díszoklevelek költségei következtében állott elő. Mindezek az összegek a múlt évi költségelőirányzat egybeállításánál nem voltak számbavehetőek. Ez a tény tette szükségessé, hogy az 1940. év végén mutatkozó hiány fedezésére az Egyesület elnökségének, illetőleg választmányának hozzájárulása után 1221.95 pengőnek a házalapról történő átruházását, amely összeg természetesen a folyó évre szóló költségelőirányzatban az egyesületi rovaton mint kiadási, a házalap-rovaton pedig mint bevételi tétel szerepel.

A házalap elszámolásánál csak egy oly tétel van, mely közelebbi indokolásra szorul. A házfenntartásra előirányzott 1.200 P-vel szemben az elszámolásban 2037.99 P-nek kifizetése merült fel az 1940. évben. A túllépést a tél rombolása okozta és halasztást nem tűrő házjavítási költségek tették szükségessé. Részletezve: a tetőcsatornák javítása 400, egy megrepedt vízvezetéki cső megjavítása 227, egy csatornacső rendbehozása 106 és a ház hatóságilag előírt légoltalmi felszerelésének beszerzése mintegy 100 P előre nem látott kiadást okozott.

Legyen szabad végül az 1941. évi költségelőirányzat tárgyában teendő javaslatommal kapcsolatban rámutatni arra a körülményre, hogy ez alkalommal sem volt mód az Egyesület folyóiratára előirányzott összeg felemelésére. A mostani viszonyok mellett ennek természetesen az a következménye, hogy Egyesületünk közlönyének terjedelmét a legszűkebb határok közé kell szorítanunk. Ezen a helyzeten csak akkor lesz mód kedvező irányban változtatni, ha Egyesületünk tagjainak száma nemcsak növekedik, hanem annak minden egyes tagja az Egyesületbe történt belépése alkalmával vállalt tagdíjfizetési kötelezettségének eleget is tesz.

Egyesületünk pénzbevételei és kiadásai az ellenőrzött és szabályszerűen felülvizsgált pénztárnapló tanúsága szerint az 1940. évben a következőképen alakultak:

Elszámolás az 1940. évről

I. Az Egyesületi rovaton:

A) Bevételek:

1. Pénzmaradvány az 1939. évről	73.—	P	(73.—)
2. Tagdíjakkól	2.021.60	„	(2.000)
3. Előfizetési díjakból	293.20	„	(300)
4. Allamsegély	900.—	„	(1.800)
5. Vegyes bevételek	437.40	„	(—)
6. Átruházás a házalap rovatról	1.221.95	„	(—)
Összesen:	4.947.15	P	

B) Kiadások:

1. A Magyar Tanítóképző kiadására	3.029.24	P	(2.600)
2. Írói tiszteletdíjakra	572.50	„	(500)
3. Egyesületi tiszteletdíjakra	780.—	„	(780)
4. Egyesületi vegyes kiadásokra	565.41	„	(250)
Összesen:	4.947.15	P	

II. A Házalap rovaton:

A) Bevételek:

1. Pénzmaradvány az 1939. évről	1.698.75	P	(1.698.75)
2. Lakbérékből	7.029.96	„	(7.000)
3. Tanuló díjakból :			
a) állami iskoláktól	1.722.40		
b) felekezeti iskoláktól	211.80	1.934.20	„ (1.800)
4. A vendégszoba bevétele	168.—	„	(100)
5. Vegyes bevételek	1.50	„	
Összesen:	10.832.41	P	

B) Kiadások:

1. Adóra	3.462.03	P	(3.800)
2. A dollárkölcson törlesztésére	588.—	„	(580)
3. Házfenntartásra	2.037.99	„	(1.200)
4. A vendégszobára	66.82	„	(50)
5. A gondnok tiszteletdíja	200.—	„	(200)
6. Vegyes kiadások	96.49	„	(100)
7. Átruházás az egyesületi rovatra	1.221.95	„	(—)
Összesen:	7.673.28	P	

Pénzmaradvány 1941-re 3.159.13 „

Összesen: 10.832.41 P

III. Sarudy Ottó emlékalap:

1. Betétösszeg az 1940. év végén	174.58	P
2. Kamat az 1940. évre	3.02	„
Betétösszeg az 1940. év végén	177.60	P

Ezek előadása után az elmúlt esztendő tapasztalatai alapján az 1941. évben várható bevételek és számításba jövő kiadások gondos mérlegelésével az 1941. évre szóló költségelőirányzatot a következőkben terjesztem elő.

Költsége'oirányzat az 1941 évre.

I. Az Egyesületi rovaton:

A) Bevételek:	
1. Pénzmaradvány	— P
2. Tagdíjakból	3.200 „
3. Előfizetések'ből	350 „
4. Államsegélyből	1.800 „
	Összesen: 5.350 P
B) Kiadások:	
1. A Magyar Tanítóképző kiadására	2.600 P
2. Írói díjakra	500 „
3. Tiszteletdíjakra	780 „
4. Vegyes kiadásokra	200 „
5. Visszatérítés a Házalap rovatra	1.221 „ 95 f
	Összesen: 5.301 P 95 f
Pénzmaradvány az 1942. évre	48 P 05 f
	Összesen: 5.350 P — f

II. A „Házalap“-rovaton.

A) Bevételek:	
1. Pénzmaradvány az 1940. évről	3.159 P 13 f
2. Lakbérékből	7.000 „
3. Tanulódíjakból	1.800 „
4. Vendégszoba bevétele	150 „
5. Visszatérítés az Egyesületi rovatról	1.221 „ 95 f
	Összesen: 13.331 P 08 f
B) Kiadások:	
1. Adóra	3.800 P
2. A dollárkölc'sön törlesztésére	600 „
3. Házfenntartásra	1.200 „
4. Vendégszobára	70 „
5. A gondnok tiszteletdíja	200 „
	Összesen: 5.879 P
Pénzmaradvány	7.461 P 08 f
	Összesen: 13.331 P 08 f

Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét és az előterjesztett 1941. évi költségel'oirányzat jóváhagyását.

Frigyes Béla pénztáros.

I R O D A L O M.

Csoknyay József: *A kérdező gyermek.* A gyermek kérdéseinek nevelés-lélektani vizsgálata. Közlemények a szegedi Ferencz József Tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani Intézetéből. 38. sz. Ablaka könyvnyomda, 1940. 89 l.

E dolgozat alapját részben azok a gyermeki spontán kérdések alkoták, melyeket a szerző szülők és tanítók segítségével összegyűjtetett, részben pedig az erre vonatkozó aránylag gazdag irodalomban található adatok, feljegyzések és megállapítások. E kettősség módot adott arra, hogy a szerző megállapításait részben a külföldi, részben a hazai irodalommal is egybevesse.

A kérdések lélektani vizsgálata. Katzék és legfőképp R. Müller-Freienfels alapján a szerző először a gondolkodási folyamat lélektanát tárgyalja. Logikusan haladva vizsgálja a probléma megoldásának szakaszait: gondolkodási indíték (problémakitűzés), kísérlet a feleletre, a kérdés megoldása. E fejezet ige ntömör és kár, hogy az érthetőséget nagy mértékben megnehezítik és zavarják az idegen szavak mértéken felül való használata. Pl.: „A fogalmi megformulázás, azaz az emocionális-aktív gondolkodási ösztönzés intellektualizálása a kérdés.” (11. l.) „Azonban az intellektusnak is szerepe van a gondolkodási folyamatban, különösen a gondolkodási processzus folytatásában.” (11. l.) Az első szakaszból igen sok példát lehetne erre felhozni.

E fejezetben tárgyalja az érdeklődést és a kíváncsiságot. Igen jól megadja az érdeklődés elméleteit. A kérdés megoldása szempontjából helyesen jár el, amikor az újabb (Decroly, Boda, Dewey, Bartók) felfogásokat is megemlítve összehasonlításokat végez és ezzel némiképp kiegészíti Claparède-nek magyarra is lefordított (*Gyermekepszichológia és kísérleti pedagógia*) művében, különösen a pillanatnyi érdeklődéssel kapcsolatban elmondottakat Az érdeklődés kifejlődése tárgyalásakor örömmel olvassuk Nagy László és Nemesné felfogását. A szerző méltó helyet biztosított e helyen a magyar nevelőknek. A kíváncsiságot és az érdeklődést jól elhatárolja, majd felteszi a kérdést: „Miért kíváncsi a gyermek?” „Azért, mert erre a szellemi játszadózásra lelki fejlődése érdekében szüksége van.” (27. l.)

A kérdések tárgyának vizsgálata érdekes fényt vet a gyermek lelki világára. A gyermek mást kérdez a szülőtől és mást a tanítótól. Ugyanez a megállapítása Katzéknak is. Sok oly kérdésre vár feleletet a gyermek, amelyet nem mer feltenni sem a tanítónak, sem az idegennek. „Ilyenek különösen az ember eredetét kutató, családi problémákat (esetleg szexuális területeket) érintő kérdések.” (29. l.) De a tanult anyag is sok kérdést válthat ki a gyerekekből. A fejlődés alacsonyabb fokán a kérdések tartalmát (a szubjektív érdeklődés korában) leginkább „a környező világ, a vallásoktatás, meg nem értett szokások magyarázat-keresése tölti ki.” (29. l.) Sokszor a kérdések meg nem értett szavakra vonatkoznak vagy a természeti jelenségekre, a testi egészségre, de a technikai dolgok, a használt tárgyak személyi vonatkozásai is gyakoriak. Később nemcsak az anyagi, hanem az ideális értékekről való kérdezősködés is előfordul. Az is bizonyos, hogy ekkor még inkább az az érzelem vezeti a gyermeket a kérdések feltevésében. Feltehető, nagyemberek élete után is erős az érdeklődés, de a világ csodái, technikai, történelmi kérdések is igen gyakoriak. Világos fejtegetésben áll itt előttünk az érdeklődés tárgyának változása. Egy-két konkrét példa vizsgálása sem kerülte el figyelmét (pl.:

miért érdeklődik a 6—7 éves kor előtt a gyermek az állat után vagy a szinesbőrű emberek, továbbá a kézműves foglalkozások miatt érdeklődik stb.). Majd megállapítja, hogy a 6—12 éves korban a kérdések tárgyában jelentős változás nem észlelhető. Kisebb változásnak tartja a csillagos ég, Hold, Nap, iskolai tanulmányi anyaggal kapcsolatos kérdéseket.

Foglalkozik a gyermeki világ metafizikájával, vallásosságával. Itt említi meg azokat a kérdéseket, amelyek a vallásoktatással kapcsolatosak, de a 7 éves kor „eredet-problémá”-jának kérdése: „Honnan jön az ember?” „Mi az születni?” stb. is itt kapnak helyet. A gólyamese-problémát itt is megemlíti. Az áttekinthetőséget kissé zavarja e kérdésnek, valamint egy-két másik problémának is két helyen való tárgyalása.

Hogy a gyermek kívánsága, a jövő iránti érdeklődés, mennyire megtalálható a kérdésekben, arra részben Katzék nyomán kielégítő magyarázatot találunk. A gyermek időszemléletének tárgyalása pedig Kenyeres Elemér alapján világos és áttekinthető.

A kérdések gondolkodás-kategóriái cím alatt Nemesné százalékos arányszámos megállapításait a szerző nem tartja helyesnek. Természetes, hogy ilyen összeállítás csakis tájékoztatásul szolgálhat, értéke viszonylagos és használhatósága szerintünk éppen ebben rejlik. Az is természetes, hogy ilyen elkészítése hosszadalmas. A kérdések tartalma után a kérdések alakját, továbbá a kérdéskérdésformák gyakoriságát vizsgálja.

Ily előzmények után mutatja be szerzőnk a gyermekkérdések pedagógiai vonatkozásait. Meggyőződésünk az, hogy e részben igen sok jó gyakorlati tanáccsal szolgál. Megadja a feleletet arra az önként felvetődő kérdésre: milyen magatartást tanúsítson a szülő vagy a felnőtt a kérdező gyermekkel szemben? (57. l.) Megállapítja, hogy „A szülő feladata tehát az, hogy tapasztalataival, érettségével, tudásával a gyermek rendelkezésére álljon mindannyiszor, valahányszor a gyermek azt igénybe akarja venni.” (60. l.)

A gyermeki kérdezésben felszínre jutó érdeklődés alapján lehet a tanítási anyagot kiszemelni. Erre példát ad a Decroly-féle tanterv vázlatának bemutatásával. A kizárólagosan a gyermeki érdeklődésre épített tanterv azonban nem felel meg a gyermek valóságos érdekeinek, az új iskolák szélső fajainak nem adhat igazat. A tanítási anyag feldolgozása közben azonban az érdeklődésnek megvan a maga szerepe. (64. l.)

E fejezetben — az előzők pedagógiai alkalmazásaként — szól a nemi felvilágosításról (eredetprobléma). Az erre vonatkozó magyar irodalom alapos felhasználásával célszerű megállapításokhoz jut.

Összefoglalva e kis könyv, a kezdeti megindulás nehézségeitől és helyenként a tárgyalás kettősségétől eltekintve, az olvasó érdeklődését is mindjobban leköti és gyakorlati útmutatásaiban, tanácsaiban sokkal értékesebb, mint az elméleti megalapozásban. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Dr. Garai József.

Szalatsy Richárd: *Helyesírási gyakorlatok a népiskolák II., III., IV., V. és VI. osztálya számára.* Budapest, 1939. Kalász Könyvkiadó R. T. Füzetenként 80 oldal. Ára 50 fillér.

A helyesírás tanításának eredményesebbé tételére állandóan folynak helyi jellegű kísérletek. Se szeri, se száma azoknak a táblázatoknak, gyakorló- és vezérkönyveknek, melyek mind ezzel a kérdéssel foglalkoznak. A szerző új utakon haladó kezdeményezését azonban örömmel kell fogadnunk. Az egyes osztályok számára szerkesztett gyakorló füzei tartalmazzák az egészévi helyesírási anyagot pedagógiai, lélektani,

módszertani és tanmeneti elvek alapján összeválogatva, feldolgozva és elrendezve.

Mint a füzet sorozathoz csatolt *A helyesírás eredményes tanításának lélektani alapja, módszere és eszközei* c. tanulmányában kifejti, azok a panaszok készítették munkájának közreadására, melyek a helyesírás területén elért eredményt sem az iskola, sem a gyakorlati élet szempontjából nem tartják kielégítőnek. Ugyanitt vizsgálgatja a kevés eredményű tanítás okait s ezt abban látja, hogy a népiskolában az óraszám elégtelensége miatt „kevés a gyakorlási lehetőség, a tanuló nem tud a mechanikus reprodukálási készség fokáig eljutni”. Az eredményesebb tanítás első követelményeként állítja elő: „hogyminden egyes helyesírási esetet hiánytalanul, következetesen és rendszeresen feldolgozzunk és pedig az iskola minden osztályában.”

Ezeknek a vezérelveknek állandó szem előtt tartásával állította össze a *Helyesírási gyakorlatok* című, öt füzetből álló sorozatot, egyetlen egyet minden osztály számára. Kiállításuk újszerű, meglepő, tagadhatatlanul ötletes. Az egész évi helyesírási anyag az osztály számára előírt vonalozású papírra, arányosan elosztva, az írásbeli gyakorlásra szánt helyek bőséges kihagyásával elő van nyomva. E rendszernek több előnyét látom. Sok idő- és munkamegtakarítást jelent úgy a tanító, mint a tanuló számára. Az előző osztály anyagának beható ismétlésével, az új rendszeres feldolgozásával biztosítja a hézagtalan haladást. Eleve kizárja, hogy a helyesírási órák gyakorlatai ötletszerűek, mondvasínáltak, erőszakoltak legyenek. Példái olyanok, hogy nincs közöttük szó, mondat, melyet a gyermek valóban ne használna. Feleslegeset nem gyakoroltat be, az életnek tanít.

A szöveg közé nyomtatott képek az érdeklődést fokozzák, szint, változatosságot visznek a munkába. Itt-ott rejtvénytű feladatok sarkallnak nagyobb öntevékenységre: egybeírt mondatokat kell szavakra bontania, hiányzó betűket, szavakat pótolni, stb. stb.

A füzetek használata lehetővé teszi, hogy akár hosszabb ideje mulasztó gyermek lépést tartson az osztály munkájával. Az évközben más iskolából átjött gyermek helyesírásban való haladása is közvetlenül megállapítható. Házifeladatok kijelölését, ellenőrzését úgy a tanító, mint a szülők számára biztossá, könnyűvé teszi. Tekintettel lehetünk egészségi szempontokra is. Az elemi iskola I. osztályában kezdődő s felfelé haladva mindinkább nagyobb százalékban jelentkező látási hibák egyik kétségtelen oka az, hogy a gyermekek sokat másolnak tábláról, táblázatról. Meg kell figyelni az alsóbb osztályos gyermeket, amint írás közben egyik pillanatban a 3—8 m távolságra lévő táblára, a másokban a 20—30 cm-nyire fekvő füzetbe néz. Talán nem is gondolunk rá, hogy a szem alkalmazkodó képességének ily nagyfokú igénybevétele ártalmas is lehet. Az írás helyén előnyomott szöveg másolása ugyanazzal a szemlencse-állással történhet.

Arányos elosztásban találunk helyet a tollbamondás, emlékeztető íratás számára is. Itt azzal is megkönnyíti a tanító munkáját, hogy minden esetben megjelöli a tárgykört, ahonnan a gyakorlatok anyaga veendő.

Az előnyomott gyakorlatanyag általában összefüggő mondat, vagy mondat sorozat. Rövid kis történetek, elbeszélések, közmondások, néhány költemény. Kiválasztásuk nagy gondossággal történt, csupán a II. osztály számára szerkesztett füzet 57. gyakorlata (A jószívű gazda) eshet kifogás alá. Az útszéli fák megbecsülésére ugyanis minden erőnkkel törekszünk s erre neveljük a gyermekeket is. Gyakorlat-anyagul csak ak-

kor és ott használ különálló szavakat, hol egy-egy nehezebb helyesírási esetet akar alaposan begyakoroltatni.

A *Helyesírási gyakorlatok* c. füzet nem tankönyv. Egyes helyeken ugyan összefoglalja a nyelvi magyarázati órákon tanultakat is, de ezt a helyesírás minél tökéletesebb elsajátítása érdekében teszi. Ezzel értéke még inkább emelkedik, mert alkalmas kapcsolatot teremt a nyelvi magyarázatokkal is.

Ha még hozzáfűzzük, hogy a gyakorló füzet sorozatot az Országos Közoktatási Tanács Tankönyvi Bizottsága egyhangúlag kedvezően ítélte meg s ennek alapján a közokt. minisztérium az elemi népiskolák számára engedélyezte, a füzetek értéke felől bizonyosak lehetünk.

Hiszem, hogyha ezt a nagy alapossággal és gondossággal, tudással és lelkesedéssel szerkesztett füzetet tanulóink kezébe adjuk, a jó helyesírás nemcsak elérhetetlen álom, hanem örömet szerző valóság lesz.

Vágó Elemér.

H I R E K.

Címadományozás. — A közokt. miniszter *Pödör* Béla áll. tanítóképző-int. tanár, szakelőadónak a tanügyi tanácsosi címet, *Khin* Antal a Bpest-székesfővárosi Iskolánkívüli Népművelési Bizottsághoz beosztott áll. tanítóképző-int. r. tanárnak és *F. Kiss* István debreceni ref. tanítóképző-int. r. tanárnak a tanítóképző-int. igazgatói címet adományozta.

Igazgatói kinevezés. — A közokt. miniszter *Nemeshanyi* Béla kőszegi áll. tanítóképző-int. r. tanár, megbízott igazgatót tanítóképző-int. igazgatóvá a VII. fiz. osztályba kinevezte.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Pócza* József központi szolgálat-tételre beosztott áll. gyakorló el. isk. tanító, szakelőadót előadóvá a VI. fizetési osztályba kinevezte.

Rendes tanári kinevezések. — A közokt. miniszter *Kerny* Jolán munkácsi, *Bolvári* Zoltán, nyíregyházi, *Kovács* Erzsébet és *Lajos* Éva cinkotai, *Arany* Lajos kőszegi, *Lugasi* György bajai, *Gajári* Mihály nyíregyházi, *Uherkovich* Gábor és dr. *Wagner* Ferenc bpesti áll. tanítóképző-intézeti (liceumi) helyettes tanárokat jelenlegi állomáshelyükön áll. tanítóképző-intézeti rendes tanárokká nevezte ki.

Helyettes tanári kinevezések. — A közokt. miniszter *Fódi* Sándor lévai, *Ötvös* László munkácsi, *Szentiványi* Gyula lévai, *Poór*né *Szederkényi* Magda cinkotai áll. tanító(nő)képző-int. próbaszolgálatot teljesítő segélydíjas tanárokat jelenlegi állomáshelyükön áll. tanítóképző-int. helyettes tanárokká; dr. *Paál* Erzsébet segélydíjas tanárt a bpesti m. kir. áll. gróf *Brunszvik* Teréz kisdudóvönöképző-intézethez helyettes tanárrá; dr. *Biborka* Ferenc esztergomi rk. érseki tanítóképző-intézeti segélydíjas tanárt a kir. kat. tanítóképző-intézeti helyettes tanárok létszámában, jelenlegi állomáshelyén, helyettes tanárrá kinevezte.

Gyakorlóisk. tanítói kinevezés. — A közokt. miniszter *Haas* Ilona győri áll. tanítónőképző-intézethez beosztott h. áll. tanítónőt, jelenlegi állomáshelyén, az áll. tanítóképző-int. gyakorlóisk. tanítók létszámában gyakorlóisk. tanítóvá nevezte ki.

Áthelyezés. — A közokt. miniszter *Halmos* Péter győri áll. tanítónőképző-int. gyakorlóisk. tanítót és *Benyovszkyné* *Ring* Margitot, a bpesti nemet tanítási nyelvű tanítói tanfolyamon szolgálatot teljesítő próbaszol-

gálatos tanárt a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézethez helyezte át, illetőleg szolgálattételre osztotta be.

Nyugdíjazás. — A közokt. miniszter *Kristófczák* Lajos bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-int. gyakorlóisk. tanítót 1941. évi július hó 1-től kezdődő hatállyal saját kérelmére véglegesen nyugállományba helyezte.

Doktorátust tett tanítóképzői tanár. — *Vizi* János kiskunfélegyházi áll. tanítóképzői tanárt a kolozsvári *Ferencz József-Tudományegyetemen* 1941. június 21-én államtudományi doktorrá avatták. Doktori értekezésének címe *A király felségjogai, különös tekintettel a kormányzói jogállásra.*

Személyi hírek, előadások. — Dr. *Szántó* Károly kiskunfélegyházi áll. tanítóképzői tanár *Az egyetlen gyermek* címen tartott július 10-én előadást a Rádióban.

Irodalmi szemle. — *Drozdy Gyula:* „*A tanítónéni mindig becsap.*” (Nép-tanítók Lapja, 74. évf. 12. sz.) — *Dr. Zombor Zoltán:* *Az iskolai gyűjtemények és kiállítások jelentősége* (u. o.). — *Vadász Zoltán:* *Alapvető számolástanítás.* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 13. sz.) — *Dr. Garai József:* *A személyiség nevelése.* (U. o.) — *Vágó Elemér:* *Számolás és mérés a II. osztályban.* (U. o.)

Levél Erdélyből. — A székelyudvarhelyi ref. tanítónőképző-intézet igazgatója a következő levél kíséretében jelentette be az intézet 8 tanárának egyesületünk kötelekébe való belépését. „Isten iránti hálával eltelve tisztelettel jelentkezünk a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete tagjai közé. Intézetünk 1917 óta működő ref. tanítónőképző. A 22 fekete esztendő alatt mint a magyar kultúra keleti védőbástyája szerepelt. A boldog örömmáorból felocsudva meghatódva vettük kézhez drága magyar hazánk tanárai közé való besorozásunkat. Most első kötelességünknek tartjuk belépni azon egyesület tagjai közé, amely az elnyomatás évei alatt folyóiratát díjtalanul rendelkezésünkre bocsátotta és ezáltal a nyugati, de főleg a magyar tanítóképzéssel a kapcsolatunkat lehetővé tette.”

Nemzetnevelők Könyvtára. — Ilyen címen az Orsz. Közoktatási Tanács szerkesztésében könyvsorozat indul meg. A sorozat köteteinek megírásával kiváló elméleti és gyakorlati szakembereket bíztak meg. A kötetek főleg gyakorlati tartalmúak lesznek s a megbízható elméleti tájékoztatás mellett az lesz a céljuk, hogy a tanítóságnak gyakorlati munkájában hathatósan segítségére legyenek.

Tanítóképző-intézeti rajz- és kézimunkatanárok szakértekezlete. — A liceumi és tanítóképző-intézeti rajz- és kézimunkatanárok számára a közokt. miniszter jún. 30. és júl. 5-e között a bpesti XII. ker. áll. tanítóképző-intézetben szakértekezletet rendeztetett. Az értekezletet dr. *Padányi-Frank* Antal tanügyi főtanácsos, igazgató vezette. Célja az elemi iskola, a liceum és a tanítóképző-intézet legújabb tantervének és utasításainak megfelelő módszeres eljárások megbeszélése. Az értekezlet munkarendje volt: VI. 30. 8—9. *Horn* Antal: Nevelői szempontok felhasználása a rajzoktatás keretében; 9—10. *Gáborjáni Szabó* Kálmán: Kis- és nagytérformák rajzolása; 10—12. v. *Komárnoky* Gyula: Gyermekrajz; 12—1. *Klug* K. György: Emlékezetből, elképzelésből való rajzolás, magyarázórajz; 1—2. Hozzászólás. — VII. 1. 8—10. v. *Komárnoky* Gyula: Táblai rajz (mozgó alakok); 10—11. *Tscheik* Ernő: Bemutatótanítás a vetületi rajz köréből; 11—12. *Kántor* Antal: Diszítő tervezés a fiúintézetekben; 12—1. Hozzászólás. — VII. 2. 8—9. *Varga* Piroska: Diszítő tervezés a lányintézetekben; 9—10. v. *Komárnoky* Gyula: Művészi alkotások ismeretése; 10—2. Kirándulás a Szépművészeti Múzeumba. — VII. 3: 8—9. Dr.

Padányi-Frank Antal: A mindennapi kérdések és a tanítói hivatás órái; 9—10. *Klug K. György*: Táblai rajz (nyugvó tárgyak); 10—11. *Szalatsy Richárd*: A népiskolai rajztanítás anyagának feldolgozása; 11—12. *Szalatsy Richárd*: Bemutató tanítás a népiskolában; 12—1. *Kántor Antal*: Rajztanmenet és óravázlat a liceumban és tanítóképző-intézetben; 1—2. Hozzászólás; délután kirándulás a Fővárosi Képtárba. — VII. 4. 8—9. *Kántor Antal*: A fiúkézimunka főbb kérdései a liceumban; 9—10. v. *Komárnoky Gyula*: A kézimunka új tananyaga. A kézimunka tanításához szükséges felszerelés; 10—11. v. *Komárnoky Gyula*: A fiúkézimunka szerepe a leányliceumban; 11—12. *Szalatsy Richárd*: A kézimunka tanítása a gyakorlóiskolában; 12—1. *Szabóné Novák Eszter*: A női kézimunka tanítása a gyakorlóiskolában; 1—2. Hozzászólás. — VII. 5. 8—10. *Fries Erzsébet*: Útbaigazítás a fehérneműkészítés tanításához; 10—12. *Müllerné Konkoly-Thege Ilona*: Útbaigazítás a felsőruha-készítés tanításához; 12—1. Hozzászólás. A szakértekezlet bezárása.

Neveléstudományi és rokontárgyú előadások egyeteminken az 1940/41. tanév második felében. (Zárójelben a heti órák száma.) 1. A budapesti egyetem rk. hittudományi karán *Kühár Flóris*: Neveléstan (2); a bölcsészeti karon *Kornis Gyula*: A tudomány szociológiája (2); *Brandenstein Béla* br.: A lelki élet felépülése (2), Lélektani prosezminrium (Schiller P. vezetésével, 1); *Prohászka Lajos*: A neveléstudomány alapvető kérdései (2), A nevelés története a XVII—XVIII. században (2), Szemináriumi gyakorlatok az esztétikai nevelés irodalmából (2), Prosezminárium (Faragó L. vezetésével, 1); *Dékány István*: A társadalomfilozófia főkérdései: közösségek és szervezetek (4); Tömeg és nép lélektani szempontból (1); *Noszlopi László*: Gyermekmegfigyelés (1); *H. Schiller Pál*: Lélektan (2). Lélektani kísérletek (1); *Domanovszky Sándor*: A magyar oktatásügyi fejlődés, II. r. (4); *Alszeghy Zsolt*: Középkolai magyar irodalmi olvasmányok (2); *Kempelen Attila*: Bevezetés az ifjúságtanulmányba, II. r.: A középkolai és főiskolai ifjúság gyakorlati lélektana (2); *Staud János*: Gyakorlati pedagógiai kérdések (2); *Temesy Győző*: A cserkészlet (1). — 2. A műegyetemen *Imre Sándor*: Neveléstan, II. r.: Oktatástan (2), Nevelésügyi megbeszélések (gyakorlati szeminárium, 2), A magyar nevelői gondolkodás (szeminárium, 2); *Vincze Frigyes*: A középfokú szakoktatás fejlődése a XIX. század közepétől napjainkig (2); *Varga Sándor*: Lélektan (2); *Csiki László*: A mezőgazdasági szakoktatás kialakulása, szervezete és módszere (2); *Nagy Sándor Kálmán*: Műszaki felsőoktatásunk kialakulása (2); *Kósa Kálmán*: Vallás- és közoktatási igazgatási jog (2). — 3. A debreceni egyetem ref. hittudományi karán *Czeplédy Sándor*: Valláspedagógia (2); a bölcsészeti karon *Mitrovics Gyula*: Az értelem nevelése (folytatás, 2), A reformáció korának nevelési törekvései (2), Szemináriumi gyakorlatok (2); *Karácsony Sándor*: Az iskolai nevelés filozófiai alapjai (2); *Papp István*: Magyar nyelv—magyar önismeret (2); *Pap Károly*: Újabb lírai költészetünk középkolai tárgyalása (2); *Hankiss János*: A francia nyelv és irodalom tanításának alapjai (2); *Bodnár János*: A kémia tanítása a középkolában (2). — 4. A kolozsvári egyetemen *Bartók György*: Filozófiai lélektan (4); *Várkonyi Hildebrand*: A nevelés-lélektan fő kérdései (4), A nevelés-lélektani kutatás módszerei (1), Nevelés-lélektani szeminárium (2); *Varga Béla*: A nevelés története az ó- és

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.